ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Τεύχος 104, Μάρτιος 2004

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

◆ Πολιτικές μετανάστευσης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση ◆ Το νομικό καθεστώς παραμονής και εργασίας των μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα ◆ Τα βασικά χαρακτηριστικά των μεταναστών στην Ελλάδα ◆ Δραστηριότητες ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Τεύχος 104, Μάρτιος 2004

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η μετανάστευση, τις επόμενες δεκαετίες, θα εξακολουθήσει να αποτελεί ένα βασικό παράγοντα των δημογραφικών εξελίξεων, ο οποίος θα συμβάλλει στην αποφυγή μείωσης του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας αλλά και των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βέβαια μια τέτοια προοπτική συνδέεται με την ανάπτυξη των πολιτικών κοινωνικο-οικονομικής ένταξης των μεταναστών. Παρόλα αυτά όμως, θα ήταν λάθος να θεωρηθεί ότι ο μεταναστευτικός παράγοντας μπορεί μακροπρόθεσμα να καλύψει τις μακροχρόνιες ανάγκες της οικονομίας σε εργασία, αφού σε μία τέτοια περίπτωση απαιτούνται ιδιαίτερα υψηλά μεγέθη μεταναστευτικών εισροών. Το τεύχος αυτό της ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ αναφέρεται στις πολιτικές μετανάστευσης στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπλέον, δημοσιεύει άρθρο σχετικά με το νομικό καθεστώς παραμονής και εργασίας των μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα καθώς επίσης και άρθρο για τους μετανάστες βασισμένο στα αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού της ΕΣΥΕ το 2001. Τέλος η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ παρουσιάζει τις δραστηριότητες του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Πολυζωγόπουλος • **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:** ΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΙΝΕ, *Πρόεδρος:* Χρήστος Πολυζωγόπουλος, *Αναπληρωτής Πρόεδρος:* Α. Αποστολόπουλος, *Αντιπρόεδρος:* Π. Βούτος, Στ. Λαιμός, Γ. Ποντικός, *Γρ. Οικονομικού:* Κ. Πουπάκης, *Διευθύνων Σύμβουλος:* Φ. Φατούρος, *Μέλη:* Α. Βλάχος, Π. Γρατσάνης, Στ. Κουτσιούμπελης, Ν. Τσιούνης, Α. Μητρόπουλος, Γ. Ντάσης, Δ. Παρλαβάντζας, Λ. Τέσκος • **ΓΡΑΦΕΙΑ:** Εμμ. Μπενάκη 71Α, Αθήνα 106 81, Τηλ: 210 3327710, 210 3327726, Fax: 210 3304452 • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:** ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

«ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ»

του Σάββα Γ. Ρομπόλη

1. Εισαγωγή

Τα μεταναστευτικά ρεύματα των τελευταίων ετών, σε αντίθεση με αυτά των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, χαρακτηρίζονται:

α) από την διεύρυνση του φαινομένου της οικογενειακής συνένωσης,

β) από τους νόμιμους και παράνομους μετανάστες και

γ) από τον σημαντικό αριθμό προσφύγων και ατόμων που ζητούν πολιτικό άσυλο.

Η σταδιακή μετατροπή όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε χώρες υποδοχής μεταναστών καθιστά τη μεταναστευτική εισροή ως ένα κοινό χαρακτηριστικό των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον στόχο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την προοπτική διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνδυάζεται όλο και πιο στενά με την αναγκαιότητα χάραξης μιας ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής.

Η μετανάστευση, τις επόμενες δεκαετίες, θα εξακολουθήσει να αποτελεί ένα βασικό παράγοντα των δημογραφικών εξελίξεων, ο οποίος θα συμβάλλει στην αποφυγή μείωσης του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας αλλά και των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βέβαια μια τέτοια προοπτική συνδέεται με την ανάπτυξη των πολιτικών κοινωνικο-οικονομικής ένταξης των μεταναστών. Παρόλα αυτά όμως, θα ήταν λάθος να θεωρηθεί ότι ο μεταναστευτικός παράγοντας μπορεί μακροπρόθεσμα να καλύψει τις μακροχρόνιες ανάγκες της οικονομίας σε εργασία, αφού σε μία τέτοια περίπτωση απαιτούνται ιδιαίτερα υψηλά μεγέθη μεταναστευτικών εισροών[1].

Το θεσμικό πλαίσιο άσκησης της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα όπως συμπληρώθηκε με τον Ν. 2910/2001 προσέφερε μία δεύτερη ευκαιρία νομιμοποίησης των μεταναστών, ενώ διατήρησε τη λογική της νόμιμης εισόδου ανάλογα με τις «ανάγκες της αγοράς εργασίας», διαμέσου πολύπλοκων διακρατικών διαδικασιών. Έτσι αναπαράγεται στην πραγματικότητα μία πολιτική εισόδου μεταναστών που στοχεύει στον απόλυτο κρατικό έλεγχο των ροών με κριτήριο την κάλυψη της ζήτησης σε ειδικότητες οι οποίες δεν προσφέρονται επαρκώς στην εγχώρια αγορά εργασίας, ενώ γίνεται δεκτή η ανάγκη μιας εφάπαξ νομιμοποίησης των μεταναστών που βρίσκονται ήδη στην Ελλάδα[2].

---

[1] Χρ. Μπάγκαβος – Δ. Παπαδοπούλου: Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα 2003, σελ. 111.

[2] Π. Λινάρδος – Ρυλμόν: Η αναγκαιότητα μιας νέας προσέγγισης της μετανάστευσης, Αθήνα 2003, σελ. 9.

Ειδικότερα, η έρευνα πεδίου[3] που πραγματοποιήθηκε σε υπηρεσιακούς ή άλλους παράγοντες που έχουν παρακολουθήσει από διάφορες θέσεις την υλοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα οδηγούν στο βασικό συμπέρασμα ότι ο κρατικός μηχανισμός και η τοπική αυτοδιοίκηση δεν έχουν ακόμα ολοκληρώσει την υποδομή, το ανθρώπινο δυναμικό και τη γνώση, που απαιτεί μία τέτοια κινητοποίηση της διοίκησης[4]. Αυτό σημαίνει ότι η ανταπόκριση των μεταναστών στην ασκούμενη μεταναστευτική πολιτική είναι θετική, ενώ το διοικητικό περιβάλλον στο οποίο έπρεπε να την εκδηλώσουν δεν επιτυγχάνει υψηλά επίπεδα αποτελεσματικής λειτουργίας.

2. Το ζήτημα των προσφύγων στην Ελλάδα

Ο συνολικός αριθμός των προσφύγων στην Ελλάδα στις 31/12/2001, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, ήταν 7.000 άτομα. Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει τον αριθμό των ατόμων στους οποίους έχει αναγνωρισθεί η προσφυγική ιδιότητα στην Ελλάδα από το 1980[5].

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας, κατά τα τελευταία έξι χρόνια (1996-2001), οι αιτήσεις και χορηγήσεις πολιτικού ασύλου από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης στην Ελλάδα αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1

Στατιστικά Στοιχεία για τη χορήγηση ασύλου στην Ελλάδα (1996-2001)

Έτος	Αιτήσεις	Διερευνήθηκαν	Απορρίψεις	Χορηγήσεις ασύλου	Ποσοστό χορηγήσεων ασύλου	Χορηγήσεις ασύλου για ανθρωπιστικούς λόγους	Σύνολο χορηγήσεων	Ποσοστό συνόλου χορηγήσεων
1996	1.572	634		139	22%	-	-	-
1997	4.376	2.346	2.216	130	5,5%	94	224	9,5%
1998	2.953	3.904	3.748	156	3,9%	287	443	11,3%
1999	1.528	1.716	1.570	146	8,5%	407	553	32,2%
2000	3.083	1.970	1.748	222	11,2%	175	397	20,1%
2001	5.499	1.312	1.165	147	11,2%	148	295	22,4%

Πηγή: ΟΗΕ: Έρευνα για τους πρόσφυγες, 2002

[3] Δ. Κατσορίδας, Α. Καψάλης: Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα 2003, σελ. 13-32.
[4] Π. Λινάρδος – Ρυλμόν (2003): ο. π. σελ. 10
[5] Δ. Κατσορίδας – Α. Καψάλης: Η υποδοχή των προσφύγων στην Ελλάδα, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα 2003, σελ. 37.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για το 2000 και το 2001 ενώ παρατηρείται μία αύξηση του αριθμού αιτήσεων για χορήγηση ασύλου, εντούτοις διαπιστώνεται μία σαφή μείωση του αριθμού των αναγνωρίσεων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα πλέον χαμηλότερα ποσοστά αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας[6].

Είναι χαρακτηριστικό ότι ή Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες επισημαίνει ότι η Ελλάδα έχει υιοθετήσει μία από τις πιο προοδευτικές νομοθεσίες[7] για το άσυλο στην Ευρώπη, αλλά τα προβλήματα παρουσιάζονται, κυρίως, στην υλοποίηση του υπάρχοντος νομικού πλαισίου[8].

Αναφορικά με τα προβλήματα υλοποίησης του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου ο Συνήγορος του Πολίτη στην Ελλάδα επισημαίνει την έλλειψη διερμηνέων, την ελλιπή εξειδίκευση του προσωπικού που δέχεται και εξετάζει τους αιτούντες άσυλο, την παρατεινόμενη αναμονή των αλλοδαπών αιτούντων άσυλο και την πλημμελή κοινοποίηση σ' αυτούς των διοικητικών αποφάσεων που τους αφορούν[9].

Έτσι, ο Συνήγορος του Πολίτη στην Ελλάδα έχει διατυπώσει προς τα συναρμόδια Υπουργεία προτάσεις αναμόρφωσης του συστήματος χορήγησης πολιτικού ασύλου τα κύρια σημεία των οποίων είναι τα εξής[10]:

- Αναγκαιότητα διατήρησης των μηχανισμών που εγγυώνται την αντικειμενική και αμερόληπτη κρίση των αιτημάτων ασύλου.
- Εξειδίκευση του προσωπικού που ασχολείται στις αρμόδιες αρχές, είτε εξετάζει, είτε αποφαίνεται επί αιτημάτων ασύλου.
- Ενίσχυση των διατάξεων που αφορούν τον τρόπο επίδοσης των σχετικών αποφάσεων στους πρόσφυγες, προκειμένου να διασφαλίζεται επαρκώς το δικαίωμά τους για δικαστική προστασία.

3. Πολιτικές μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η μετανάστευση στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα προσεχή χρόνια θα εξακολουθήσει να αποτελεί ένα βασικό παράγοντα των δημογραφικών εξελίξεων.

Το ζήτημα όμως που τίθεται είναι: ποιο μοντέλο πολιτικής θα είναι αυτό που θα επικρατήσει στην πολιτική μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα είναι το μοντέλο της Γαλλίας, θα είναι το μοντέλο της Γερμανίας ή θα είναι το μοντέλο της προσωρινής ή εποχικής μετανάστευσης ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας των κρατών-μελών με την εφαρμογή της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού;

Αναμφίβολα, ο ρόλος και η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής καθώς και στην διαχείριση του μεταναστευτικού φαι-

---

[6] Για περισσότερα στοιχεία βλ. **http://greece.flash.gr/soon/2002/12/11/21019com**

[7] Προεδρικό Διάταγμα, υπ' αριθμ. 61 (ΦΕΚ Α63, 6/4/1999) άρθρο 2, § 2 και 7. στην ελληνική νομοθεσία προβλέπεται ότι εντός τριμήνου πρέπει να εξετασθεί το αίτημα ασύλου και να εφοδιαστεί ο πρόσφυγας με νομιμοποιητικά έγγραφα (δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού) διάρκειας έξι μηνών, που να μπορεί να ασκήσει εργασία και να έχει πρόσβαση στην δημόσια περίθαλψη. Το δελτίο αυτό ανανεώνεται για ίσο χρόνο από τις αρμόδιες υπηρεσίες του τόπου κατοικίας του, μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης επί του αιτήματος.

[8] Καλλιόπη Στεφανάκη: «Αξιοποίηση των προτάσεων του Συνήγορου του Πολίτη στα θέματα ασύλου και μετανάστευσης στην επικείμενη ευρωπαϊκή διαπραγμάτευση». Εισήγηση στο Συνέριο, το οποίο έγινε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εξωτερικών (8-9/11/2002, Αθήνα) με γενικό τίτλο: «Η ελληνική προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η πρόκληση του ασύλου και της μετανάστευσης»..

[9] Καλλιόπη Σρεφανάκη: ο.π. (2002).

[10] ο. π. (2002).

νομένου είναι προφανής και καθοριστικός, κυρίως, εξαιτίας:[11]

- του υπερεθνικού χαρακτήρα του μεταναστευτικού φαινομένου
- των πολιτικών για την προώθηση της ελεύθερης διακίνησης των πολιτών στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι κύριες όμως κατευθύνσεις των πολιτικών θα πρέπει να βασίζονται σε θεμελιώδεις αρχές και κύριους άξονες που θα προσαρμόζονται στις ανάγκες όλων των ευρωπαϊκών μεταναστευτικών πολιτικών. Γι' αυτό τον λόγο και ανεξάρτητα από τις εθνικές ιδιαιτερότητες και ευαισθησίες μιας χώρας όλα τα κράτη-μέλη και η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να λάβουν υπόψη τους τις ακόλουθες αρχές[12]:

- Η ασφάλεια των συνόρων αποτελεί βασικό άξονα χάραξης μεταναστευτικής πολιτικής αλλά πρέπει να ακολουθεί και όχι να προηγείται της διαφύλαξης της εσωτερικής κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης.
- Καμία μεταναστευτική πολιτική δεν μπορεί να πετύχει εάν δεν σχεδιασθούν επιμελώς εθνικές πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των ήδη εγκατεστημένων και νόμιμων μεταναστών αλλά και εκείνων που εισέρχονται και εγκαθίστανται με νόμιμους όρους.
- Διαμόρφωση ευρωπαϊκού πλαισίου μεταναστευτικής πολιτικής με δυνατότητα περιθωρίων νομικής ρύθμισης και εξειδίκευσης των μεταναστευτικών μέτρων στο επίπεδο της περιφέρειας ακόμη και της τοπικής κοινωνίας.
- Η αξιοποίηση της εμπειρίας των χωρών υποδοχής μεταναστών είναι πολύτιμη για τις νέες χώρες υποδοχής μεταναστών.

Πράγματι, μετά την εγκατάλειψη της ιδέας των εθνικών πολιτικών μετανάστευσης που με διάφορους τρόπους συνέπλεαν με την λογική της «μηδενικής μετανάστευσης», η Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώνει σταδιακά ένα νέο κοινό πλαίσιο άσκησης μεταναστευτικής πολιτικής, οι αρχές της οποίας είναι οι εξής:[13]

- Ολοκληρωμένη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, η οποία θα εξισορροπεί τις εισόδους για ανθρωπιστικούς και οικονομικούς λόγους, καταπολεμώντας την παράνομη είσοδο, ειδικά δε την είσοδο διαμέσου των παράνομων κυκλωμάτων.
- Δίκαιη μεταχείριση των υπηκοων τρίτων χωρών που ζουν και εργάζονται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Συνεργασία με τις χώρες προέλευσης για την ρύθμιση των μεταναστευτικών ροών.
- Μακροπρόθεσμη επιδίωξη ύπαρξης κοινής πολιτικής αναφορικά με το πολιτικό άσυλο.

Έτσι η προοπτική ανάπτυξης μιας ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής θα πρέπει να αφορά τουλάχιστον τις παρακάτω πλευρές του μεταναστευτικού φαινομένου, όπως:[14]

- Τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα δέκα νέα κράτη-μέλη η οποία θα ευνοήσει τα μεταναστευτικά ρεύματα προς τις χώρες της Ένωσης.
- Την οικογενειακή συνένωση η οποία αποτελεί την σημαντικότερη μορφή μεταναστευτικής εισροής στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Το ζήτημα των πολιτικών προσφύγων, η σοβαρότητα του οποίου από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 καθιστά

[11] Χρ. Μπάγκαβος – Δ. Παπαδοπούλου, (2003), ο. π. σελ. 124.
[12] Χρ. Μπάγκαβος – Δ. Παπαδοπούλου, (2003), ο. π. σελ. 125-126.
[13] Π. Λινάρδος - Ρυλμόν (2003), π. 4.
[14] Χρ. Μπάγκαβος – Δ. Παπαδοπούλου, (2003), ο. π. σελ. 126-129.

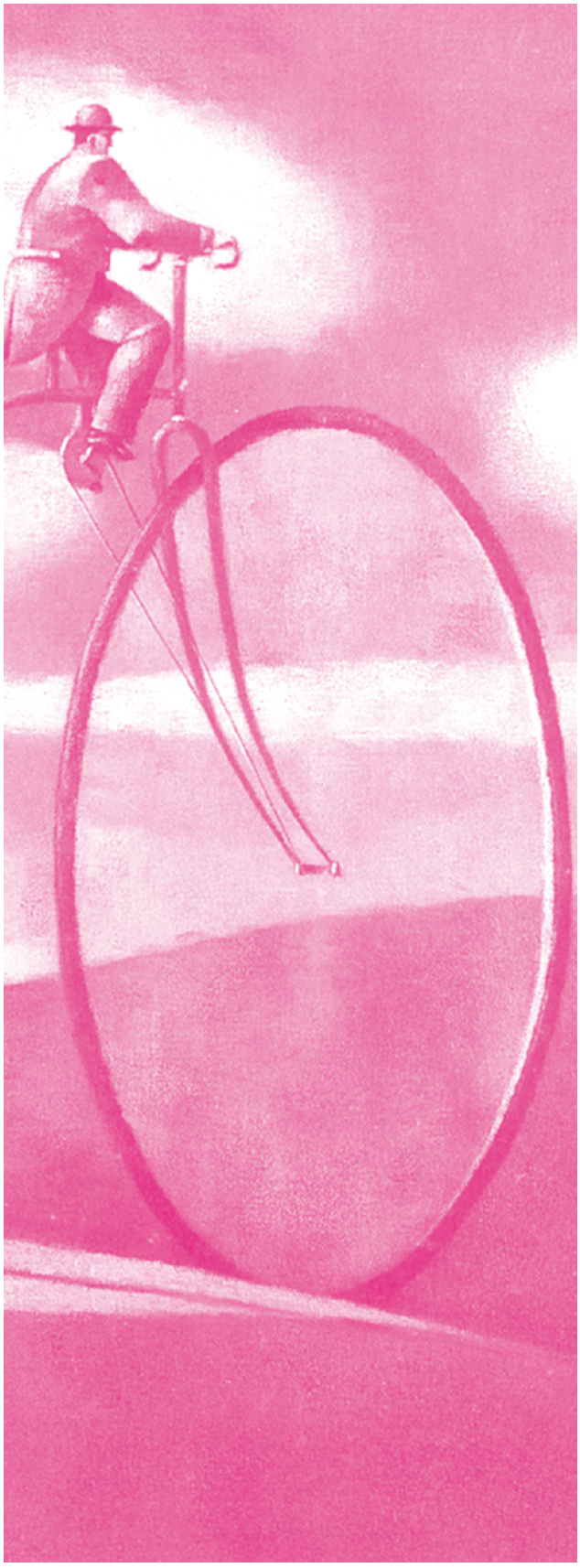

επιτακτική την ανάγκη για μία ενιαία ρύθμιση του φαινομένου. Η ενιαία αυτή ρύθμιση μπορεί να αφορά τη συμφωνία σχετικά με τους κανόνες που διέπουν την υποδοχή των προσφύγων και των αιτούντων πολιτικό άσυλο, την εναρμόνιση και την εφαρμογή των κανόνων αυτών καθώς και τη δημιουργία σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενός ειδικού ταμείου παροχής οικονομικής βοήθειας στους πρόσφυγες.

- Το ζήτημα των οικονομικών μεταναστών, το οποίο απαιτεί ένα καθορισμό και έναν επαναπροσδιορισμό των στόχων, με την έννοια του συγκυριακού ή μόνιμου χαρακτήρα κάλυψης των αναγκών της αγοράς εργασίας από το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό.
- Την κοινωνικο-οικονομική ένταξη των μεταναστών η οποία απαιτεί πολιτικές (απασχόληση, επαγγελματική κατάρτιση, κοινωνική προστασία, εκπαίδευση μεταναστών) οι οποίες αφορούν τόσο τους μετανάστες, όσο και τις κοινωνίες υποδοχής.
- Την οργάνωση και λειτουργία των εκπαιδευτικών θεσμών, με την έννοια ότι η εκπαίδευση αποτελεί μαζί με την οικογένεια, βασικό παράγοντα κοινωνικοποίησης.
- Την συνεργασία με τις χώρες αποστολής των μεταναστών, με την έννοια της παροχής οικονομικής βοήθειας, με σκοπό μακροπρόθεσμα να εκλείψουν οι συνθήκες που ευνοούν τη μετανάστευση καθώς και με τον έλεγχο της παράνομης μετανάστευσης και της μετακίνησης προσφύγων.

Στην κατεύθυνση αυτή, η μετανάστευση περισσότερο θ' αποτελεί λειτουργική συνιστώσα της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας και λιγότερο ως στοιχείο προσαρμοσμένο στις βραχυχρόνιες ανάγκες της διεθνοποίησης της παγκόσμιας οικονομίας. Έτσι, κατ' αυτόν τον στρατηγικό προσανατολι-

σμό η Ευρωπαϊκή Ένωση θα απομακρυνθεί από τις πολιτικές «Ευρώπη – Φρούριο» για τους εντός και εκτός της Ένωσης μετανάστες και θα προσεγγίσει αυτές που θα την καταστήσουν ένα σημαντικό πόλο της διεθνούς αγοράς εργασίας με δυνατότητες εσωτερικής (ευρωπαϊκής) και διεθνούς κινητικότητας.

Επιπλέον, ένας τέτοιος στρατηγικός προσανατολισμός των πολιτικών μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνάδει και με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Κορυφής των 15 αρχηγών κρατών στο Τάμπερε της Φιλανδίας (15/10/99) οι οποίες έθεσαν τις βάσεις εφαρμογής «του τρίτου πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», της χάραξης δηλαδή μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για τα θέματα μετανάστευσης πολιτικού ασύλου και δικαιοσύνης.

Σήμερα τέσσερα χρόνια μετά τις αποφάσεις του Τάμπερε και με την ένταξη δέκα νέων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και σε συνδυασμό με την αρνητική αξιολόγηση της πολιτικής της «μηδενικής μετανάστευσης» των τελευταίων δεκαετιών, η ελληνική προεδρία (Α΄ εξάμηνο 2003) μέσα σε μία «συγκρατημένη συμπεριφορά» κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την χάραξη μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής, έχει επεξεργασθεί και διατυπώσει τις εξής θέσεις για θέματα μετανάστευσης:[15]

- Ισομερής καταμερισμός δαπανών μεταξύ των κρατών-μελών. Η συμβολή του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού για ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου κρίνεται μείζονος σημασίας για την Ελλάδα. Θεωρεί ότι η αντιμετώπιση ενός συλλογικού προβλήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις χώρες όπου εκφράζεται η μεγαλύτερη πίεση προϋποθέτει συλλογικότητα σε όλες τις πτυχές, άρα και στο χρηματοδοτικό ζήτημα. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι τα κράτη-μέλη πρέπει να συνεισφέρουν για θέματα που τους αφορούν, ανεξάρτητα αν οι σχετικές δράσεις εκτελούνται στο έδαφος της δικής τους χώρας. Διαφαίνεται μάλιστα για πρώτη φορά ότι το ζήτημα του ισομερούς καταμερισμού δαπανών (burden – sharing) αρχίζουν να το συζητούν τα κράτη-μέλη.
- Ενιαία διαχείριση εξωτερικών συνόρων, με την συγκρότηση ευρωπαϊκής μεθοριακής φρουράς.
- Παράνομη μετανάστευση διαμέσου της θαλάσσης, για την αντιμετώπιση της οποίας η Ελλάδα θεωρεί αναγκαία την ανάπτυξη συστήματος παρακολούθησης, ελέγχου και ανταλλαγής πληροφοριών κρίνοντας απαραίτητη τη θέσπιση συστήματος κοινής χρηματοδότησης αυτών των πρωτοβουλιών.
- Καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης και συνεργασία με τρίτες χώρες. Η Ελλάδα συμφωνεί με την παροχή οικονομικοτεχνικής βοήθειας για την ανάπτυξη των απαραίτητων δομών σε τρίτες χώρες έτσι ώστε να περιοριστεί η λαθρομετανάστευση.

Ο κεντρικός προσανατολισμός των προαναφερόμενων θέσεων επικεντρώνεται στην ανάληψη ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αντιμετώπισης της λαθρομετανάστευσης και ισομερούς καταμερισμού των αναγκαίων δαπανών μεταξύ των κρατών-μελών.

Έτσι, στο πλαίσιο μιας προοπτικής ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ανάγκη τους μετανάστες[16] για να αποφύγει τη μείωση του

[15] Εφημ. «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία»,, 29/12/2002, σελ. 12.
[16] Σύμφωνα με έρευνα του ΟΗΕ (Μάιος 2002) η Ευρωπαϊκή Ένωση θα χρειαστεί 150 εκατ. μετανάστες μέχρι το 2025.

εργατικού της δυναμικού, τα δεκαπέντε κράτη-μέλη θα πρέπει, μεταξύ άλλων, και για τα εξής θέματα[17] της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση να αποφασίσουν:

- Ριζική αναμόρφωση της νομοθεσίας που διέπει το πολιτικό άσυλο.
- Θεσμοθέτηση ελάχιστον αρχών και απαραβίαστων κανόνων, έτσι ώστε να αποφευχθεί το «asylum shopping».
- Σαφή ερμηνεία (σε νομικό κείμενο) των όρων «πρόσφυγας», «μετανάστης» και «οικονομικός μετανάστης».
- Διαδικασία εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ενιαία ασφαλή πρότυπα θεωρήσεων εισόδου, βίζας, κλπ).
- Δημιουργία ευρωπαϊκής μεθοριακής φρουράς (μορφή, χρηματοδότηση, αρμοδιότητες).
- Βελτίωση των κεκτημένων της Συνθήκης Σέγκεν (επιχειρησιακή συνεργασία, κοινά προξενικά γραφεία, δημιουργία βάσης δεδομένων για τις θεωρήσεις κλπ).
- Καθορισμό των υποχρεώσεων και της υλικής βοήθειας που πρέπει να παρέχουν τα κράτη-μέλη σε όσους φθάνουν στα σύνορά τους ανεξάρτητα από το λόγο που τους ανάγκασε να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους.

Στον βαθμό που για τα προαναφερόμενα θέματα υπάρξουν σχετικές αποφάσεις, αυτό θα αποτελεί, στις νέες συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 25 κρατών-μελών, την ένταξη μίας σταδιακής μετάβασης προς την κατεύθυνση της ευρωπαϊκής πολιτικής και κοινωνικής ρύθμισης των σύγχρονων μεταναστευτικών ρευμάτων.

4. Συμπεράσματα – προτάσεις

Οι σύγχρονες εξελίξεις των μεταναστευτικών ρευμάτων στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση επηρεάζονται σημαντικά από τις πολεμικές επιχειρήσεις στο Ιράκ καθώς και από την διεύρυνση της Ευρωπαϊκή Ένωσης σε 25 κράτη-μέλη, κυρίως της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Ειδικότερα, οι επιπτώσεις της εισροής των μεταναστών, κατά την δεκαετία του 1990, στις μεταβολές του πληθυσμού στην Ελλάδα είναι σημαντική, εξαιτίας της συμβολής τους στην φυσική αύξηση του πληθυσμού η οποία οφείλεται κυρίως στην νεανική πυραμίδα του αλλοδαπού πληθυσμού[18].

Όμως, όπως αποδεικνύεται[19] η μετανάστευση στην Ελλάδα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα αποφυγής μιας μελλοντικής μείωσης του συνολικού πληθυσμού και συμβολής στην κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποτρέψει την μελλοντική μείωση του πληθυσμού σε ηλικίες εργασίας καθώς και τη διεύρυνση της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού της Ελλάδας.

Παράλληλα, η είσοδος των μεταναστών στην ελληνική αγορά δεν συνοδεύτηκε από σοβαρές απορυθμίσεις στην αγορά εργασίας και την ελληνική κοινωνία γενικότερα.

Στο επίπεδο όμως της ελληνικής οικονομίας, όπως αποδεικνύεται[20], η απασχόληση των μεταναστών επέτρεψε, στον βαθμό που την αφορά, την αναβολή αντιμετώπισης διαρθρωτικών προβλημάτων, αφού η αύξηση του προϊόντος της χώρας δεν συνοδεύτηκε από την αύξηση της ανταγωνιστικότητας

[17] Εφημ. «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία», 29/12/2002, σελ. 18.
[18] Χρ. Μπάγκαβος – Δ. Παπαδοπούλου, (2003), ο. π. σελ. 53.
[19] Χρ. Μπάγκαβος – Δ. Παπαδοπούλου, (2003), ο. π. σελ. 54.
[20] Π. Λινάρδος – Ρυλμόν (2003): ο.π. σελ. 8

των διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων. Η σταθεροποίηση της σχέσης αλλοδαπού εργατικού δυναμικού με την αγορά εργασίας της Ελλάδας, συσχετίζεται με την απώλεια ευκαιριών αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας.

Έτσι, είναι δυνατόν να διατυπωθεί η πρόβλεψη ότι η στασιμότητα αναδιαρθρωτικών διαδικασιών στην παραγωγική διάρθρωση και το τεχνολογικό επίπεδο αρκετών τομέων οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, ανανεώνει την ζήτηση για ανειδίκευτη και φτηνή εργασία και επομένως για μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό που έρχεται στην Ελλάδα σε συνθήκες που οδηγούν σε σημαντικό βαθμό στην παραοικονομία[21].

Σε μία τέτοια προοπτική απαιτείται οι πολιτικές ρύθμισης της προσφοράς να συνοδεύονται από πολιτικές ρύθμισης της ζήτησης μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, προκειμένου να μη παρατηρηθεί διάσταση επιδιώξεων και πραγματικών οικονομικών εξελίξεων.

Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους η μεταναστευτική πολιτική πρέπει να αποτελεί μέρος της αναπτυξιακής πολιτικής και της πολιτικής εργατικού δυναμικού, μέρος του οποίου είναι και οι μετανάστες[22].

Βέβαια, η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα δεν έχει αυτή την αναπτυξιακή διάσταση. Διακρίνεται περισσότερο από μία διάσταση νομιμοποίησης μεταναστών (797.093 άτομα, Μάρτιος 2001) που απογράφηκαν στην Ελλάδα, η ανταπόκριση των οποίων σ' αυτήν την ασκούμενη μεταναστευτική πολιτική είναι θετική, ενώ η κεντρική και η περιφερειακή διοίκηση καθώς και η τοπική αυτοδιοίκηση που υλοποιούν

την μεταναστευτική πολιτική δεν έχουν επιτύχει υψηλά επίπεδα αποτελεσματικής λειτουργίας και εξυπηρέτησης των μεταναστών[23].

Όμως αξίζει να σημειωθεί, ότι στο πλαίσιο της προοπτικής, ότι η μετανάστευση στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 κρατών-μελών, θα εξακολουθήσει να αποτελεί ένα βασικό παράγοντα των δημογραφικών εξελίξεων, απαιτείται να διαμορφωθεί στις νέες συνθήκες (υπερεθνικός χαρακτήρας της μετανάστευσης, δυνατότητα ελεύθερης διακίνησης των πολιτών στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης) μία ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική.

Επομένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να μετακινηθεί από τις εθνικές πολιτικές προς την κοινή ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική, επιλέγοντας το μοντέλο που θα την χαρακτηρίζει.

Έτσι, στο πλαίσιο μιας προοπτικής ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ανάγκη τους μετανάστες για να αποφύγει τη μείωση του εργατικού της δυναμικού, απαιτείται να καταλήξει σε αποφάσεις οι οποίες θα σηματοδοτήσουν την έναρξη μίας σταδιακής μετάβασης προς την κατεύθυνση της ευρωπαϊκής πολιτικής και κοινωνικής ρύθμισης των σύγχρονων μεταναστευτικών ρευμάτων.

---

[21] Λ. Αθανασίου: Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και η αναπτυξιακή διαδικασία στην Ελλάδα, ΚΕΠΕ, Αθήνα 2002, σελ. 52

[22] Π. Λινάρδος – Ρυλμόν (2003): ο.π. σελ. 8-9

[23] Π. Λινάρδος – Ρυλμόν (2003): ο.π. σελ.10.

ΣΥΝΟΨΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Απόστολος Καψάλης
Δημήτρης Κατσορίδας

1. Από τον Ν. 3275/1925 έως τον Ν.1975/1991 και τα Προεδρικά Διατάγματα του 1997.

Ο πρώτος νόμος *"περί εγκαταστάσεως και κινήσεως αλλοδαπών εν Ελλάδι"*, ο ν. 3275, ψηφίστηκε στα 1925 και ίσχυσε μόλις δύο χρόνια: από το 1927 που κυρώθηκε έως το 1929.Ο νόμος 4310/1929 *"περί εγκαταστάσεως και κινήσεως αλλοδαπών εν Ελλάδι, αστυνομικού ελέγχου, διαβατηρίων, απελάσεων και εκτοπίσεων"*, ο οποίος τον αντικατέστησε, ίσχυσε για περισσότερο από 60 χρόνια, έως τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Οι διατάξεις του απαγόρευαν την είσοδο στην Ελλάδα σε οποιονδήποτε δεν είχε εφοδιαστεί με την άδεια εργασίας, η οποία αρχικά χορηγείτο από τον Υπουργό Εσωτερικών και, από το 1936 και μετά, από τον Υπουργό Εργασίας. Οι περιορισμοί αυτοί στην ελεύθερη μετακίνηση των προσώπων προκάλεσαν αμέσως συζητήσεις για την ακολουθία τους με το ισχύον εκείνη την περίοδο Σύνταγμα.

Το 1991 ψηφίζεται ο νόμος 1975 με τίτλο *"Αστυνομικός έλεγχος των μεθοριακών διαβάσεων, είσοδος, παραμονή, εργασία και απελάσεις αλλοδαπών και διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων"*, ο οποίος καταργεί αυτόν του 1929. Βασικά, επιχειρείται η αντιμετώπιση ενός υπαρκτού κοινωνικού προβλήματος με ακόμη περισσότερη καταστολή και αυταρχισμό, μέσα από την αύξηση του πρόστιμου για τους εργοδότες και τους αλλοδαπούς, και με απελάσεις σε συνδυασμό με την, κατ' ουσία, απαγόρευση της περαιτέρω εισόδου αλλοδαπών εργαζομένων στην Επικράτεια.

Ταυτόχρονα, ο νόμος αυτός ήταν το αποτέλεσμα πρόχειρης επιστημονικής επεξεργασίας των νέων δεδομένων και μία βεβιασμένη αντίδραση στο πρωτοεμφανιζόμενο φαινόμενο μαζικής μετανάστευσης εργατών από την γειτονική Αλβανία. Λίγα χρόνια αργότερα, η ειδική επιτροπή[1] για την πρόβλεψη των όρων για την είσοδο και εργασία μεταναστών στην Ελλάδα, κατέληξε στο σχέδιο δύο προεδρικών διαταγμάτων (Π.Δ.) που θα ίσχυαν παράλληλα

[1] Η οποία συστήθηκε με τον ν.2434/1996.

με τον τελευταίο νόμο και αποσκοπούσαν στην καταγραφή και προσωρινή τακτοποίηση των μεταναστών[2].

Συγκεκριμένα, το πρώτο Π.Δ. (358/1997) ρύθμιζε τα εξής θέματα: ποιους αφορούσε η εν λόγω καταγραφή, τον τρόπο χορήγησης της Κάρτας Προσωρινής Άδειας Παραμονής Αλλοδαπού (η οποία επείχε και θέση προσωρινής άδειας εργασίας και ίσχυε μέχρι 31/12/1998) και την υποχρέωση των εργοδοτών να δηλώσουν "τους αλλοδαπούς που απασχολούν παράνομα".

Το δεύτερο Π.Δ. (359/1997) αναφέρονταν στα εξής ζητήματα: ποιοι μετανάστες και με ποιο τρόπο δικαιούνται τη Κάρτα Περιορισμένης Χρονικής Διάρκειας (Πράσινη Κάρτα) η οποία λειτουργούσε, αν και δεν ορίζεται ρητά, ως κάρτα εργασίας, και τη χρονική διάρκεια αυτής (από ένα ως τρία χρόνια με δυνατότητα παράτασης).

2. Ο Ν. 2910/2001 και τα προβλήματα εφαρμογής του

Οι λύσεις τις οποίες προσέφερε το νέο νομικό καθεστώς ήταν πολύ περιορισμένες. Σύντομα, οι υπεύθυνοι για την άσκηση της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, έκριναν ότι ήταν *"επιτακτική η διαμόρφωση μιας μακροπρόθεσμης μεταναστευτικής πολιτικής"* ενώ το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο αποδείχθηκε ανεπαρκές για την αντιμετώπιση του αυξημένου μεταναστευτικού ρεύματος[3].

Ψηφίστηκε, έτσι, ένας νέος νόμος, ο 2910/2001, με τίτλο: *"Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις"*, τα βασικά σημεία του οποίου είναι τα εξής:

1. Ανατίθεται στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ο συντονισμός της μεταναστευτικής πολιτικής.
2. Σε κάθε περιφερειακή διεύθυνση αλλοδαπών και μετανάστευσης συνίσταται τριμελής Επιτροπή Μετανάστευσης[4] που γνωμοδοτεί κατόπιν συνεντεύξεως με τον ενδιαφερόμενο, για την χορήγηση ή ανανέωση της άδειας παραμονής.
3. Το άρθρο 19 καθορίζει τη διαδικασία χορήγησης άδειας για την παροχή εξαρτημένης εργασίας σε αλλοδαπό. Η χορήγηση άδειας εργασίας αποτελεί προϋπόθεση για την άδεια εισόδου και την άδεια παραμονής. Γι' αυτό τον λόγο, η ισχύς της σύμβασης για την απασχόληση του αλλοδαπού τελεί υπό την αναβλητική αίρεση της χορήγησης της άδειας παραμονής.

Αυτό που χαρακτηρίζει την εφαρμογή του νόμου είναι:

α) Η πολυπλοκότητα της διαδικασίας απόκτησης των δικαιολογητικών από τους μετανάστες για την υποβολή της αίτησης (βεβαίωση εργασίας, μεγάλος αριθμός ενσήμων, υψηλό κόστος παραβόλων).

β) Η ανεπάρκεια κατάλληλου αριθμού υπαλλήλων στα καταστήματα του Δήμου και τις Νομαρχίες.

γ) Η έλλειψη κατάρτισης των υπαλλήλων σχετικά με τη διαδικασία.

---

[2] Τα δύο αυτά Π.Δ. έμειναν γνωστά ως "δεύτερη ευκαιρία" για την νομιμοποίηση των ανεπίσημων μεταναστών που, ήδη, ζούσαν στη χώρα μας.

[3] Βλ. εισηγητική έκθεση του νόμου 2910/2001.

[4] Αποτελούμενη από δύο διοικητικούς και ένα αστυνομικό υπάλληλο. Η διαδικασία αυτή της συνέντευξης κατέστη προαιρετική και ουσιαστικά καταργήθηκε με τον ν. 3013/2002.

Οι διαμαρτυρίες των μεταναστών για τις ατέλειωτες ουρές και τα χαμένα μεροκάματα, σε συνδυασμό με τις καταγγελίες από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) για την κατάσταση που επικρατούσε, οδήγησαν σε μία νέα νομοθετική παρέμβαση.

Αυτή τη φορά στο έκτος μέρος του νόμου 3013/2002[5], ο οποίος εγκρίθηκε στις 30/04/2002, τροποποιούνται κάποιες από τις διατάξεις του ν.2910/2001, αλλά διατηρείται άθικτη η όλη φιλοσοφία του τελευταίου. Αξιοσημείωτη ήταν η αυτοδίκαια παράταση όλων των αδειών παραμονής που είχαν λήξει, μέχρι 31/12/2002, ακριβώς λόγω της αδυναμίας της συντριπτικής πλειοψηφίας των μεταναστών να συλλέξουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά.

Εντούτοις, η άρνηση της κυβέρνησης να χορηγήσει, στο τέλος Ιουνίου 2003, νέα παράταση για την υποβολή των αιτήσεων ανανέωσης των αδειών παραμονής, ουσιαστικά σήμανε το τέλος της νόμιμης παραμονής χιλιάδων αλλοδαπών που δεν πρόλαβαν ή δεν μπόρεσαν να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά.

Επιπλέον, σύγχυση δημιουργήθηκε σχετικά με την ερμηνεία της εγκυκλίου 33249 της 14 Οκτώβρη 2003 του Υπουργείου Εργασίας από τις αρμόδιες, για την ανανέωση των αδειών παραμονής, υπηρεσίες και ιδιαίτερα τα κατά τόπους καταστήματα της Νομαρχίας. Σύμφωνα με το γράμμα της εγκυκλίου ο αλλοδαπός προκειμένου για την εκπλήρωση των ασφαλιστικών υποχρεώσεων του[6] *"πρέπει να αποδείξει ότι εργάσθηκε και ασφαλίστηκε το χρονικό διάστημα, του οποίου αιτείται την ανανέωση, εφόσον για το διάστημα αυτό ήταν εκπληρώσιμες οι ασφαλιστικές υποχρεώσεις".*

Αν ο αλλοδαπός απασχολήθηκε μικρότερο χρονικό διάστημα κατά την διάρκεια της άδειας παραμονής του, θα πρέπει να αποδείξει, απολύτως τεκμηριωμένα, τον λόγο για τον οποίο δεν εργάστηκε το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Δυστυχώς, σε πολλές περιπτώσεις οι αρμόδιοι υπάλληλοι στις υπηρεσίες της Νομαρχίας, αφενός έφτασαν στο σημείο να απαιτούν 300 ένσημα από τους ενδιαφερομένους[7], αφετέρου δεν παρελάμβαναν τις αιτήσεις για ανανέωση των αδειών σε περίπτωση που δεν προσκομίζετο ο συγκεκριμένος αριθμός ενσήμων.

Οι διαμαρτυρίες των μεταναστών και οι καταγγελίες από φορείς που δραστηριοποιούνται γύρω από αυτό το ζήτημα οδήγησαν σε μία διευκρινιστική ανακοίνωση από την πλευρά του Υπουργείου Εργασίας στις 10-12-2003 σύμφωνα με την οποία, μεταξύ άλλων, η διοίκηση

1ον: δεν πρέπει να απαιτεί 300 ένσημα αλλά να ελέγχει αν για το υπόλοιπο διάστημα υπάρχει δικαιολογημένη αποχή από την εργασία[8] και

2ον: οφείλει να παραλαμβάνει όλες τις αιτήσεις για την ανανέωση της άδειας εργασίας και στην συνέχεια να τις εγκρίνει ή να τις απορρίπτει αναλόγως, αφού η άρνηση παραλαβής αυτών αντίκειται στις διατάξεις του Διοικητικού Δικαίου.

Η τελευταία περίπτωση αποτελεί περίτρανη απόδειξη ότι η διοίκηση εξακολουθεί να μην μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των περιστάσεων, ενώ η σχετική νομοθεσία εξακολουθεί να δημιουργεί, έμμεσα ή άμεσα, επιπλέον εμπόδια διαδικαστικής φύσης στους μετανάστες εργαζόμενους που ζουν στην χώρα μας. Με την τελευταία αυτή

[5] Τίτλος του νόμου: "Αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας και λοιπές διατάξεις".
[6] Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανανέωση της άδειας εργασίας και παραμονής.
[7] Βλ. χαρακτηριστικά: "Το όριο των 300 ενσήμων δημιουργεί παρανόμους", Ελευθεροτυπία, 17/02/2004, σελ. 48.
[8] Ενδεικτικά, τα δικαιολογητικά που χρειάζονται να προσκομισθούν είναι τα εξής: για λόγους ανεργίας βεβαίωση από τον ΟΑΕΔ, για ασθένεια γνωμάτευση από Δημόσιο Νοσοκομείο και για ταξίδι εκτός Ελλάδος αντίγραφο διαβατηρίου.

"παρεξήγηση" ο αριθμός αυτών οι οποίοι τελικά αποκλείονται από την διαδικασία διαρκούς ελέγχου της νομιμοποίησης της εργασίας τους στην Ελλάδα, μεγάλωσε ακόμη περισσότερο, μετατρέποντας πλέον τις εν λόγω άδειες σε είδος πολυτελείας και τους αλλοδαπούς μισθωτούς σε όμηρους της μαύρης εργασίας και του φόβου για μία επικείμενη απέλαση.

Ο Συνήγορος του Πολίτη κρίνει ότι μεγάλη ευθύνη για τα φαινόμενα ταλαιπωρίας που σημειώθηκαν κατά τη λήξη της προθεσμίας ανανέωσης αδειών παραμονής φέρει η διοίκηση που δεν παρέλαβε τις αιτήσεις των αλλοδαπών και για το λόγο αυτό πρότεινε: [9]

- Να παραταθεί η προθεσμία υποβολής αιτήσεων.
- Κατά την υποβολή αίτησης η διοίκηση να χορηγεί βεβαίωση που θα επέχει θέση άδειας παραμονής και να συναλλάσσεται απρόσκοπτα με τον ενδιαφερόμενο, εφόσον αυτός αποδεικνύει ότι έχει προβεί στις απαιτούμενες ενέργειες.
- Να παραταθεί κατά ένα έτος η ισχύς των αδειών παραμονής
- Να αυξηθεί σε δύο έτη η διάρκεια των αδειών παραμονής.

3. Επίλογος

Όσο στην Ελλάδα δεν αναλαμβάνεται από τους ασκούντες την μεταναστευτική πολιτική μια ειλικρινής προσπάθεια για την καθολική ενσωμάτωση ενός μεγάλου τμήματος του εργατικού δυναμικού, τέτοιου είδους φαινόμενα θα επιμένουν και θα ταλαιπωρούν εκατοντάδες χιλιάδες συναδέλφους μας. Η νέα κυβέρνηση η οποία προέκυψε μετά από τις τελευταίες εκλογές της 7ης Μάρτη 2004, είναι μάλλον ή βέβαιον ότι θα αναθεωρήσει για άλλη μία φορά πολλά σημεία του ισχύοντος καθεστώτος.

Μπορούμε, όμως, με βεβαιότητα να πιθανολογήσουμε ότι, εφόσον η βασική πολιτική επιλογή παραμείνει η ίδια, οι μετανάστες εργαζόμενοι θα αποτελούν για πολύ καιρό πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Εκτός εάν τα συνδικάτα εντάξουν πλήρως στις εργασίες και τις διεκδικήσεις τους την αναβάθμιση των συνθηκών εργασίας και διαβίωσης για **όλους** τους συναδέλφους, προσαρμόζοντας την ποιότητα και την ένταση των δράσεών τους σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες κάθε κατηγορίας εργαζομένων ξεχωριστά.

[9] Αναφέρεται στο Η. Μπενέκος, "Ο Συνήγορος του Πολίτη κατά των κρατικών υπηρεσιών. Αυθαιρεσίες εις βάρος μεταναστών", Ημερησία, 10-11/1/2004.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

ΓΙΑΝΝΙΡΗΣ Νίκος," Οι αλλοδαποί, όμηροι του εργοδότη τους", Ελευθεροτυπία 8/3/2001.

ΚΑΒΟΥΝΙΔΗ Τζένη, Χαρακτηριστικά μεταναστών: Το Ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1998, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002.

ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΗΝΑΣ, Οι θέσεις του ΕΚΑ για τους όρους νομιμοποίησης των οικονομικών μεταναστών, 1996.

ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ Η. και ΣΥΚΙΩΤΟΥ Α. (επιμ.), Τα δικαιώματα των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 1994.

ΚΑΡΑΤΖΑΣ Χρήστος, "Άδειες παραμονής για εργασία αλλοδαπών μετά τον ν. 2910/2001", Δελτίον Εργατικής Νομοθεσίας, τεύχος 1361, Ιούλης 2001, σελ 881-891.

ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ Δ., Ξένοι (;) εργάτες στην Ελλάδα, εκδόσεις ΙΑΜΟΣ, Αθήνα 1994.

ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ Δημ. - ΚΑΨΑΛΗΣ Αποστ., "Η σύγχρονη ελληνική μεταναστευτική πολιτική: περιεχόμενο και αποτελέσματα", Τετράδια του ΙΝΕ, Απρίλιος 2003, τεύχος 24, σελ. 13-33.

ΚΑΨΑΛΗΣ Απόστολος, "Ο νόμος 2910/2001 και η απασχόληση των μεταναστών", Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων, Οκτώβριος 2002, τεύχος 28.

ΚΑΨΑΛΗΣ Απόστολος, "Συμπεράσματα της Διημερίδας της ΓΣΕΕ", στις 16 και 17 Ιανουαρίου 2003, σχετικά με την Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική, Ενημέρωση του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, Φεβρουάριος 2003, τεύχος 92, σελ.2-9.

ΚΟΝΙΟΡΔΟΣ Μ., "Απασχόληση και ελληνική μεταναστευτική πολιτική", στο ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ Ιωάννης, "Νέα εποχή για τους μετανάστες", www.koukiadis.gr.

ΚΟΥΡΤΟΒΙΚ Ι., "Το νομικό καθεστώς των μεταναστών εργατών στην Ελλάδα", στο Ληξιουριώτης Ιωάννης, Το νομικό καθεστώς του μετανάστη μισθωτού στην Ελλάδα, εκδόσεις Α.Ν.Σάκκουλα, 1998.

ΛΙΝΑΡΔΟΣ - ΡΥΛΜΟΝ Πέτρος, "Ζητήματα πολιτικής σχετικά με την νομιμοποίηση των αλλοδαπών στην Ελλάδα", Τετράδια του ΙΝΕ, Ιούλιος 2000, τ.18-19.

ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ Λ., Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1991.

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

του Γιώργου Κρητικίδη

Το άρθρο αυτό αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης μελέτης η οποία αποσκοπεί στην καταγραφή και την χαρτογράφηση των εξελίξεων των τελευταίων χρόνων της μετανάστευσης στη χώρα μας, σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο γεωγραφικό εύρος (περιφέρεια, νομού). Η Ελλάδα από χώρα προέλευσης των μεταναστών έχει γίνει χώρα υποδοχής μεταναστών, καθώς τα τελευταία χρόνια τα μεταναστευτικά ρεύματα αυξήθηκαν απότομα και ραγδαία στη χώρα μας.

Οι λόγοι και ο τόπος εγκατάστασης των μεταναστών, φύλλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, εκπαιδευτικό επίπεδο, χώρες προέλευσης/αποστολής, χρόνος παραμονής στην χώρα μας, εργατικό δυναμικό, απασχολούμενοι, άνεργοι, ποσοστό ανεργίας, μη ενεργός πληθυσμός, θέση εργασίας (μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι, εργοδότες, συμβοηθούντα μέλη), κλάδος ή επάγγελμα που ασκούν, καθώς και οι επιπτώσεις του μεταναστευτικού ρεύματος[1] στην απασχόληση είναι τα προς εξέταση ζητήματα.

1. Εισαγωγή

Οι μέχρι σήμερα έρευνες, μελέτες και συζητήσεις που έχουν γίνει για την μετανάστευση, καταδεικνύουν το γεγονός ότι η είσοδος των μεταναστευτικών ρευμάτων συνδέεται έμμεσα ή άμεσα με το δομικό οικοδόμημα της χώρας μέσα από παράγοντες δημογραφικούς, οικονομικούς και ευρύτερα κοινωνικούς[2]. Τα κοινά χαρακτηριστικά του μεταναστευτικού πληθυσμού στις περισσότερες χώρες υποδοχής, κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έναντι του γηγενή πληθυσμού μπορούν να ταξινομηθούν ως προς:

- Την παρόμοια ηλικιακή δομή η οποία είναι πιο νεανική από αυτή των γηγενών,
- Οι νέοι ηλικίας από 20 μέχρι 49 ετών που ανήκουν στον παραγωγικό πληθυσμό είναι περισσότεροι αναλογικά στους μετανάστες από ότι στους γηγενής,
- Παρομοίως στην ίδια ηλικιακή ομάδα η αναλογία των απασχολούμενων έναντι όσων δεν απασχολούνται είναι μεγαλύτερη στους μετανάστες,
- Η μετανάστευση αυξάνει τον ρυθμό μεγέθυνσης του εργατικού δυναμικού,
- Η απασχόληση των μεταναστών συγκεντρώνεται κυρίως στην μισθωτή ανειδίκευτη ή χαμηλής εξειδίκευσης εργασία,
- Η συγκέντρωση σε ορισμένους κλάδους ή επαγγέλματα μεγάλου ποσοστού μεταναστών, συνδέεται αφ ενός μεν με τις χαμηλές αμοιβές σε αυτούς, αφ ετέρου δε με το γεγονός ότι αναλαμβάνουν εργασίες σε μεγαλύτερο βαθμό, για τις οποίες ο γηγενής πληθυσμός δεν δείχνει ενδιαφέρον, και σε μικρότερο βαθμό εργασίες οι οποίες διεκδικούνται και από τον γηγενή πληθυσμό.

[1] Πρόκειται για το μεταναστευτικό απόθεμα το οποίο προκύπτει από τα αποτελέσματα της απογραφής, καθώς είναι δύσκολο να απεικονιστεί από τα επίσημα στοιχεία, η ακριβής ποσοτική διάσταση των μεταναστευτικών ροών, στο βαθμό που η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών που εισήλθαν στην χώρα στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 ήταν παράνομοι.

[2] Για περισσότερα βλέπε: 1) Χρ. Μπάγκαβος–Δ. Παπαδοπούλου, *Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική*, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα 2003, 2) Τετράδια του ΙΝΕ, «Η νέα μεταναστευτική πολιτική», Απρίλιος 2003, τεύχος 24, 3) Ετήσιες Εκθέσεις ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2000 και 2003.

Στο παρόν άρθρο αποτυπώνονται και εξετάζονται, μέρος των ανωτέρω βασικών χαρακτηριστικών των μεταναστών που βρίσκονται στην χώρα μας, όπως προκύπτουν από την επεξεργασία των στοιχείων της Απογραφής του πληθυσμού που διεξήχθη από την ΕΣΥΕ το 2001.

2. Βασικά χαρακτηριστικά

❑ Δομή του πληθυσμού

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, στην χώρα μας βρίσκονται 762.191 μετανάστες, 415.552 άνδρες και 346.639 γυναίκες, (54,5% άνδρες και 45,5% γυναίκες).

Ο αριθμός των μεταναστών αντιστοιχεί στο 7,0% του πληθυσμού της χώρας, ενώ η αναλογία στην κατά φύλο εξέταση είναι μεγαλύτερη στους άνδρες έναντι των γυναικών (7,7% έναντι 6,3%).

Ο κύριος όγκος των μεταναστών, περίπου 80%, βρίσκεται στις παραγωγικές ηλικίες 15-64 ετών, περίπου 17% αυτών είναι ηλικίας 0-14 ετών και το 3,5% είναι γεροντικός πληθυσμός (>= 65 ετών). Οι μετανάστες δε οι οποίοι ανήκουν στον παραγωγικό πληθυσμό, ηλικίας από 20 μέχρι 44 ετών, αποτελούν πάνω από το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού αυτών σε άνδρες και γυναίκες[3].

Η δομή του πληθυσμού των μεταναστών ανά 5ετή ομάδα ηλικιών και φύλο, σε σχέση με την αντίστοιχη δομή του ελληνικού πληθυσμού, δίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 1

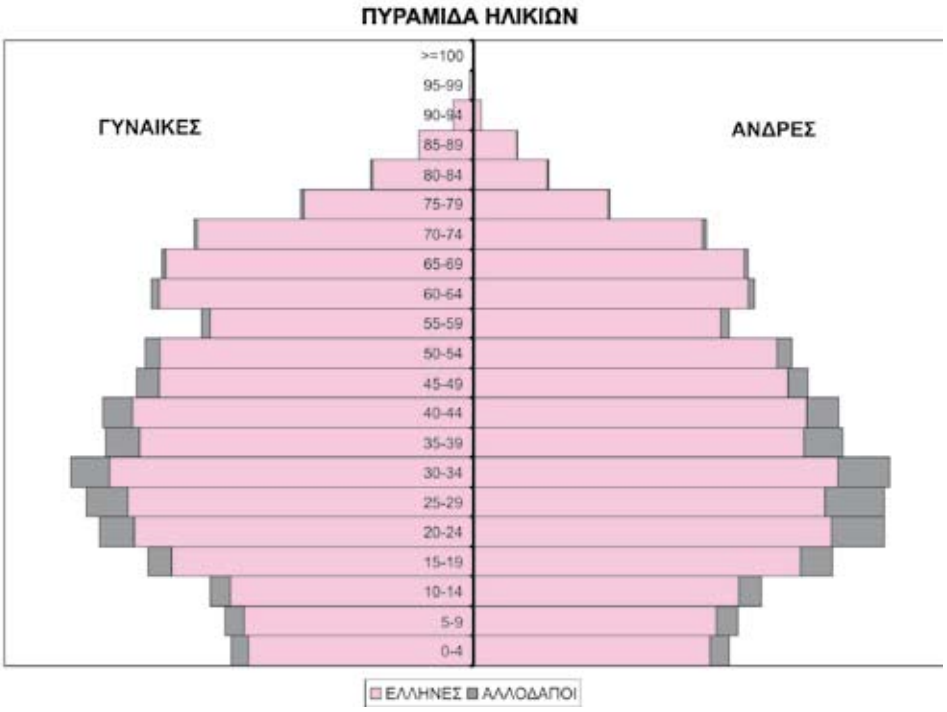

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας dk_smy5_p. Πραγματικός Πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών, φύλο και οικογενειακή κατάσταση και πίνακας 9. Αλλοδαποί κατά φύλο, οικογενειακή κατάσταση και 5ετείς ομάδες ηλικιών.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

[3] Ο παραγωγικός πληθυσμός ηλικίας από 20 μέχρι 44 ετών στο σύνολο της χώρα δεν υπερβαίνει το 38,0% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Αποτέλεσμα των παραπάνω αναλογιών είναι η συμμετοχή των μεταναστών στον συνολικό πληθυσμό να είναι αυξημένη στον νεανικό και παραγωγικό πληθυσμό έναντι του γεροντικού πληθυσμού (7,6%, 8,1% και 1,5% αντίστοιχα). Οι αντίστοιχες αναλογίες στην κατά φύλο εξέταση είναι μεγαλύτερες για τους άνδρες μετανάστες έναντι των γυναικών μεταναστριών.

Επιπρόσθετα, ακόμη μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή των μεταναστών ηλικίας από 20 μέχρι 44 ετών, οι οποίοι ανήκουν στον παραγωγικό πληθυσμό, στον αντίστοιχο συνολικό πληθυσμό (10,9%), σε άνδρες (11,9%) και σε γυναίκες (9,4%).

❑ Οικογενειακή Κατάσταση

Περίπου το ήμισυ των μεταναστών είναι έγγαμοι (48,2%), το 44,3% άγαμοι, χήροι το 3,3%, διαζευγμένοι το 3,0% και σε διάσταση το 1,2% αυτών. Η κατανομή των μεταναστών αναλόγως της οικογενειακής κατάστασης διαφέρει στην κατά φύλο εξέταση, διάγραμμα 2, καθώς στους άνδρες το 51% είναι άγαμοι, το 45% έγγαμοι ενώ οι υπόλοιπες κατηγορίες έχουν μικρότερα ποσοστά έναντι του συνόλου των μεταναστών. Στις γυναίκες το 52% είναι έγγαμες, το 36,4% άγαμες, χήρες το 5,6% και διαζευγμένες το 4,6% αυτών.

Διάγραμμα 2

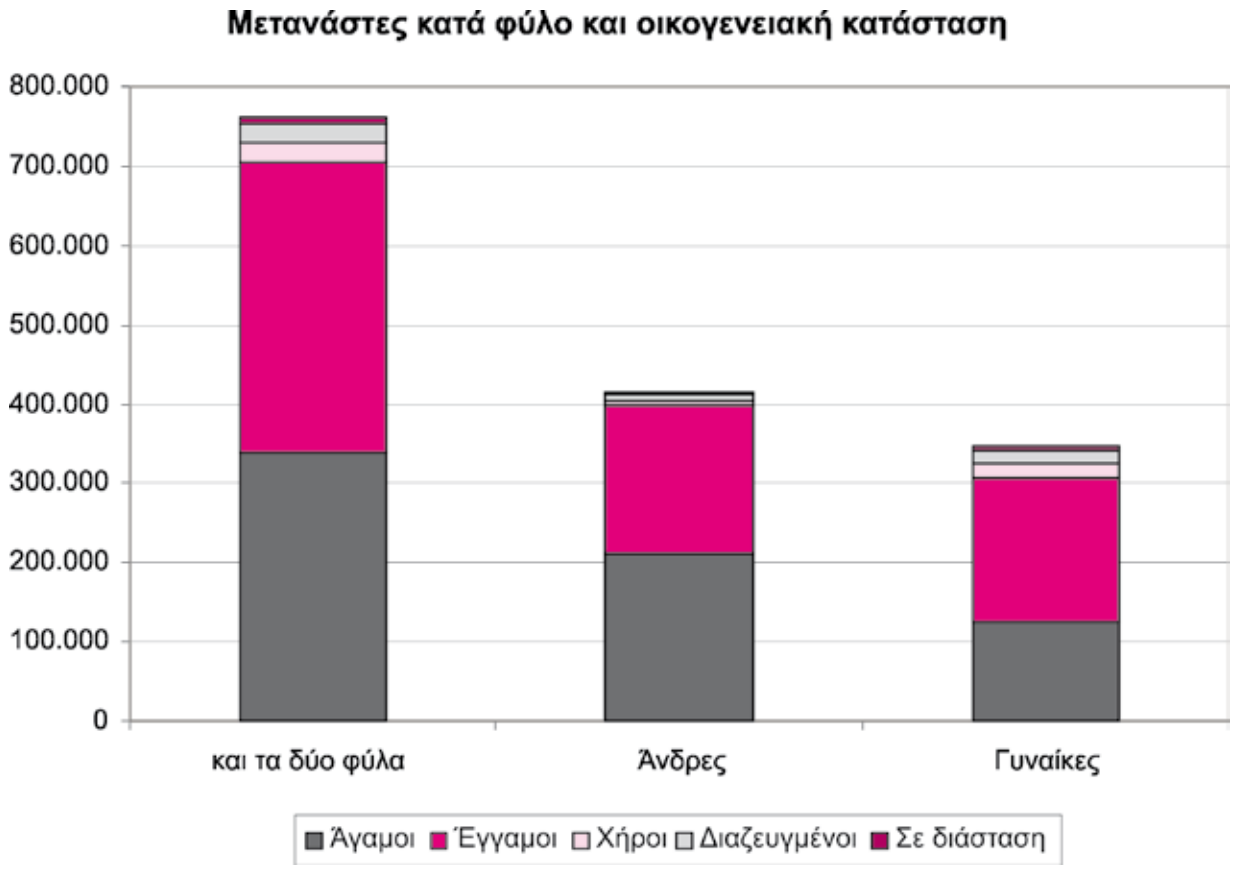

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 9. Αλλοδαποί κατά φύλο, οικογενειακή κατάσταση και 5ετείς ομάδες ηλικιών. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Οι διαφορετικές αναλογίες αναλόγως την οικογενειακή κατάσταση στην κατά φύλο εξέταση των μεταναστών, έχουν ως αποτέλεσμα και την διαφοροποίηση από τη μέση αναλογία ανδρών / γυναικών αυτών στις παραπάνω κατηγορίες. Όπως διαπιστώνουμε από το διάγραμμα 3, μικρότερη από την μέση αναλογία των γυναικών έχει μόνο η κατηγορία των αγάμων όπου αντιστοιχούν 37 γυναίκες έναντι 45 του συνόλου των γυναικών. Όσον αφορά τις άλλες κατηγορίες, περίπου το ήμισυ των εγγάμων είναι γυναίκες (49%), το 60% των εν διαστάσει, το 70% των διαζευγμένων και το 77% των χήρων είναι γυναίκες.

Διάγραμμα 3

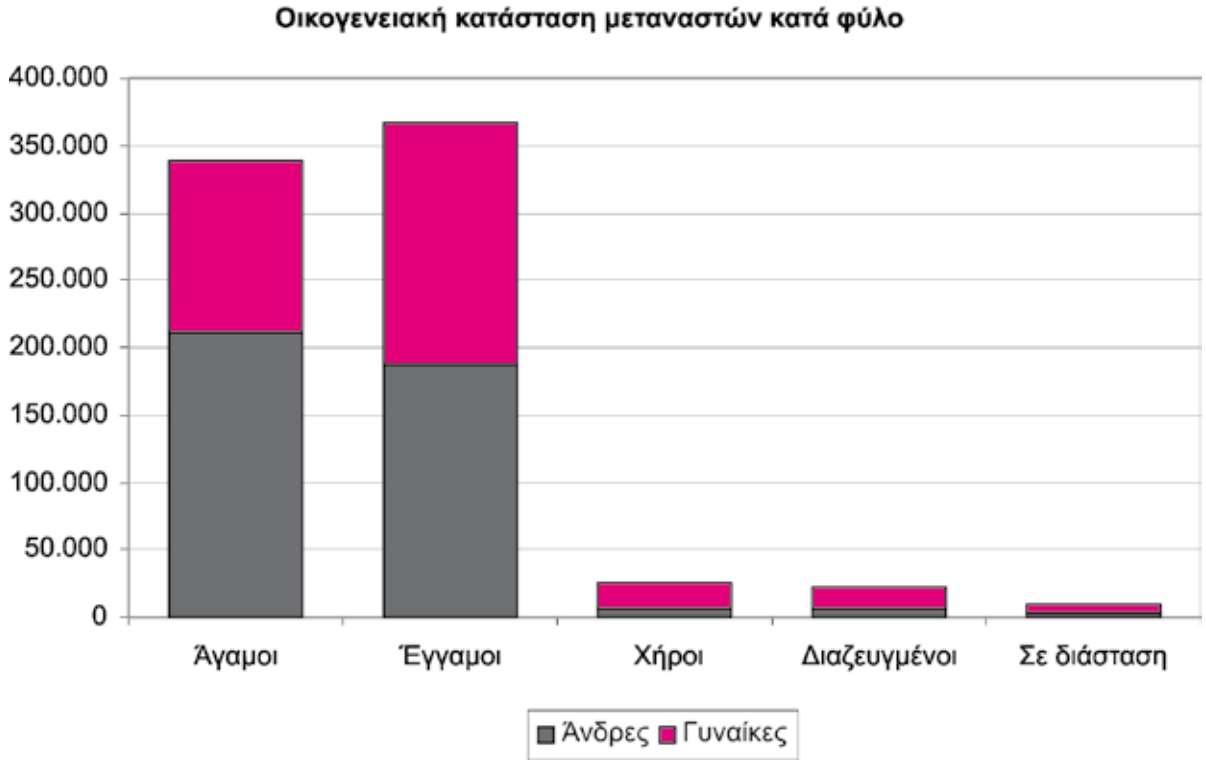

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 9. Αλλοδαποί κατά φύλο, οικογενειακή κατάσταση και 5ετείς ομάδες ηλικιών.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

❑ Τόπος Εγκατάστασης

Οι αστικές περιοχές αποτελούν κυρίως τον τόπο εγκατάστασης των μεταναστών, καθώς πάνω από 80% αυτών επιλέγουν να εγκατασταθούν στις εν λόγω περιοχές, ενώ το υπόλοιπο σε αγροτικές περιοχές (18,6%), διάγραμμα 4. Στους άνδρες η αναλογία αστικών/αγροτικών περιοχών είναι λίγο μικρότερη (79/21) ενώ στις γυναίκες υψηλότερη (84/16), με αποτέλεσμα η αναλογία των γυναικών να είναι μεγαλύτερη στις αστικές έναντι των αγροτικών περιοχών (48-39), ενώ των ανδρών στις αγροτικές περιοχές (52-61).

Διάγραμμα 4

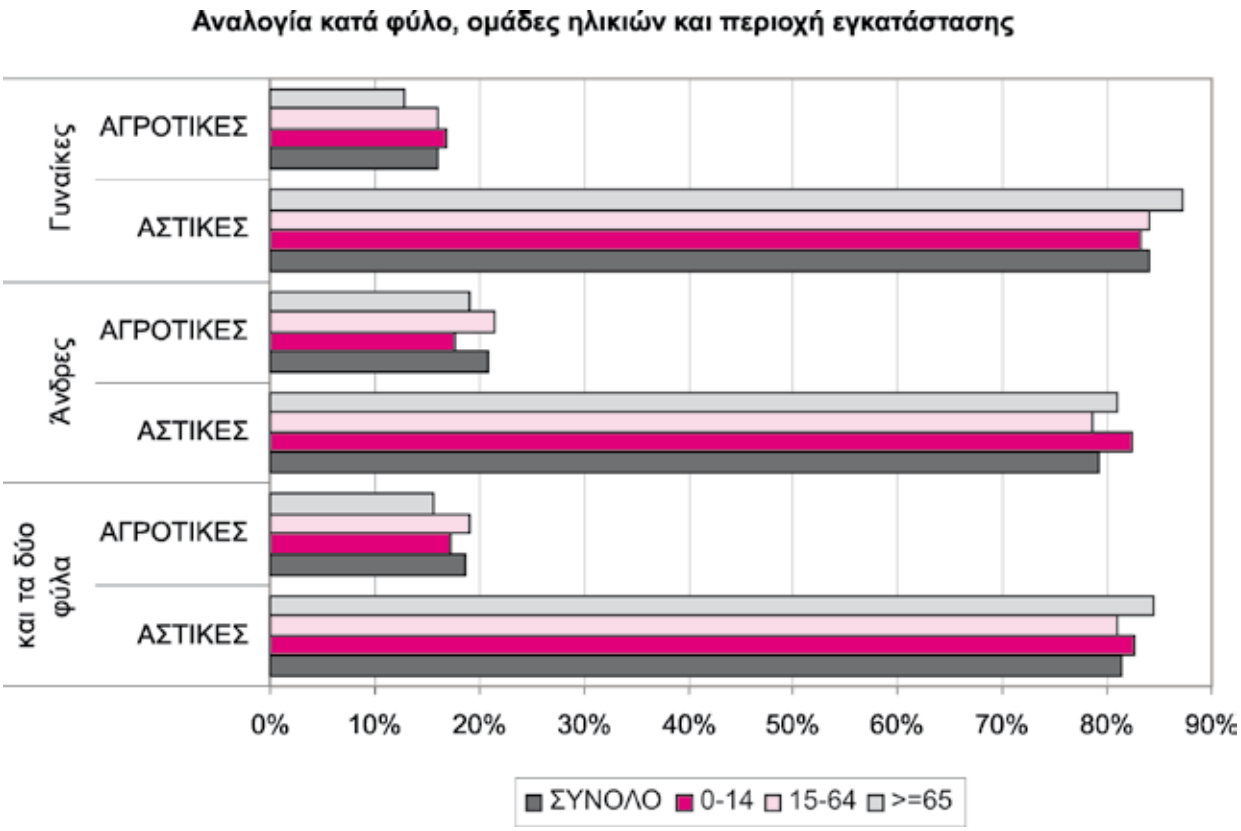

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 9. Αλλοδαποί κατά φύλο, οικογενειακή κατάσταση και 5ετείς ομάδες ηλικιών.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Οι παραπάνω αναλογίες διαφοροποιούνται στην εξέταση κατά φύλο και ηλικιακές ομάδες, καθώς οι άνδρες που δεν ανήκουν στον παραγωγικό πληθυσμό είναι εγκατεστημένοι σε μεγαλύτερο βαθμό έναντι του συνόλου των ανδρών σε αστικές περιοχές, ενώ στις γυναίκες ο γεροντικός πληθυσμός είναι εγκαταστημένος σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτόν του συνόλου των γυναικών σε αστικές περιοχές και ο νεανικός γυναικείος πληθυσμός είναι εγκαταστημένος σε μεγαλύτερο βαθμό έναντι του συνόλου των γυναικών σε αγροτικές περιοχές.

❑ Μορφωτικό Επίπεδο

Το μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών είναι κυρίως απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης 28,0%, ενώ μαζί με τους αποφοίτους του δημοτικού (23,3%) υπερβαίνουν το ήμισυ αυτών. Σημαντικό μέρος αυτών είναι απόφοιτοι γυμνασίου (17,9%) ενώ ένα 8,3% έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είτε είναι κάτοχος διδακτορικού ή Μάστερ. Οι πτυχιούχοι ΤΕΛ και ΤΕΣ αναλογούν στο 3,1% αυτών, παραπλήσιο είναι το ποσοστό των πτυχιούχων μεταδευτεροβάθμιας εκ-

παίδευσης (2,9%), οι πτυχιούχοι ΤΕΙ ή άλλης ανώτερης εκπαίδευσης αποτελούν το 2,2%, ένα 7,9% φοιτά στο Δημοτικό, 2,9% έχει εγκαταλείψει το δημοτικό και τέλος το 3,2% δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.

Οι άνδρες έχουν μεγαλύτερα ποσοστά στις εκπαιδευτικές βαθμίδες των πτυχιούχων ΤΕΛ και ΤΕΣ, των αποφοίτων γυμνασίου, στους αποφοίτους δημοτικού καθώς και όσων έχουν εγκαταλείψει το σχολείο είτε δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.

Κατά συνέπεια οι μετανάστριες γυναίκες έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, καθώς διαθέτουν μεγαλύτερα ποσοστά στις υπόλοιπες εκπαιδευτικές βαθμίδες, δηλαδή μεταξύ των αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης έως των πτυχιούχων ανωτάτων σχολών. Οι αναλογίες στα δύο φύλα στους κατόχους διδακτορικού ή Μάστερ δεν διαφοροποιούνται, διάγραμμα 5.

Επιπρόσθετα, οι γυναίκες αναλογούν στο ήμισυ σχεδόν των μεταναστών που είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης (49,2%), ενώ στις ανώτερες βαθμίδες η αναλογία κυμαίνεται μεταξύ 56,0% και 59,0%, διάγραμμα 6.

Στο σύνολο της χώρας το 30,5% του πληθυσμού είναι απόφοιτοι δημοτικού, το 22,3% απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης, το 9,0% έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είτε είναι κάτοχος διδακτορικού ή Μάστερ, το 3,9% είναι πτυχιούχοι ΤΕΛ και ΤΕΣ, 11,3% είναι απόφοιτοι γυμνασίου, 2,5% είναι πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ένα 6,4% φοιτά στο Δημοτικό, το 6,3% έχει εγκαταλείψει το δημοτικό και τέλος το 3,6% δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση. Στις γυναίκες, στο σύνολο του πληθυσμού, υψηλότερα ποσοστά συναντώνται στις εκπαιδευτικές βαθμίδες των αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης, των πτυχιούχων μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των αποφοίτων δημοτικού και των τελευταίων δύο βαθμίδων, (διάγραμμα 5), ενώ στους άνδρες συναντώνται υψηλότερα ποσοστά στις υπόλοιπες εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Οι γυναίκες αναλογούν πάνω από το ήμισυ, (μεταξύ 51,3% και 56,0%), στις βαθμίδες όπου συναντώνται σε αυτές και τα υψηλότερα ποσοστά, ενώ στις δύο τελευταίες βαθμίδες η αναλογία τους είναι πολύ μεγάλη, (62,0% και το 73,2% αντίστοιχα), διάγραμμα 6.

Διάγραμμα 5

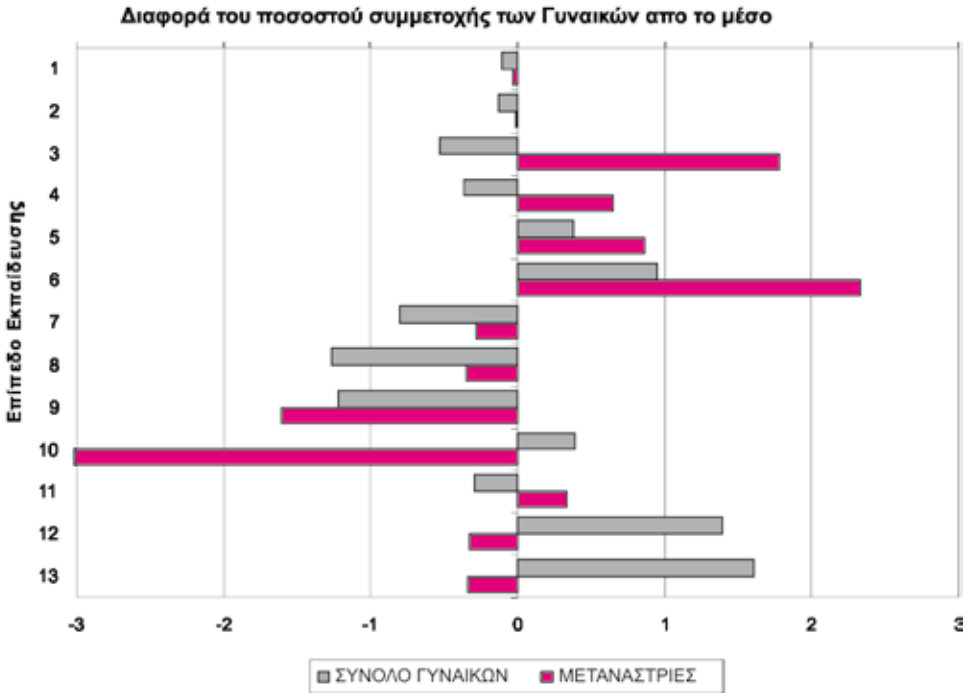

Διάγραμμα 6

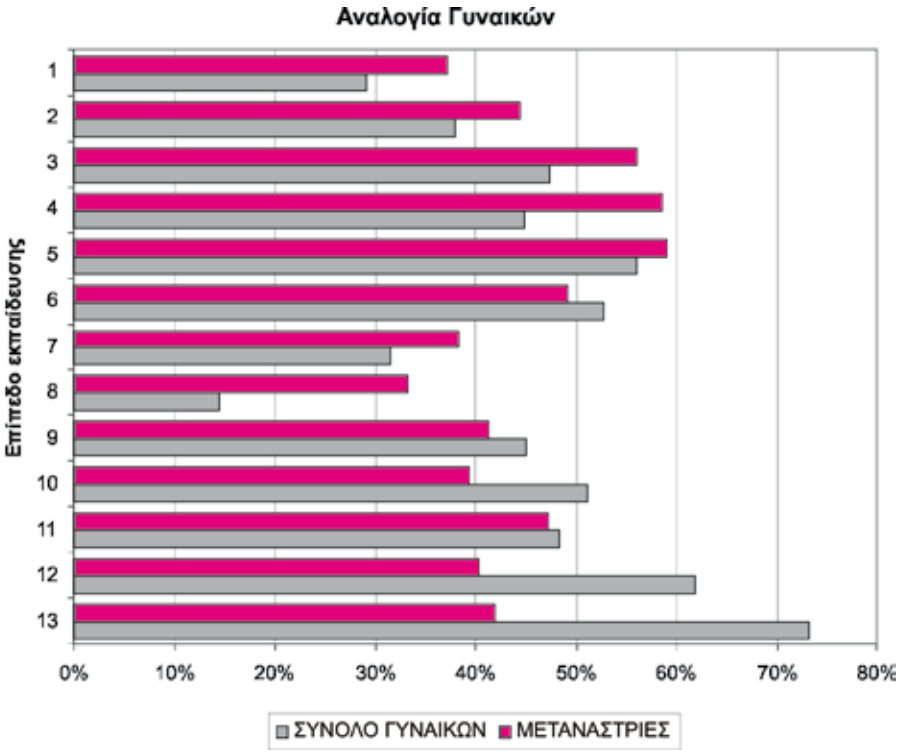

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακες 7. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης και πίνακας 3. Πληθυσμός ηλικίας 6 ετών και άνω κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και επίπεδο εκπαίδευσης.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Επεξηγήσεις:

1. Κάτοχοι Διδακτορικού τίτλου.
2. Κάτοχοι Μάστερ.
3. Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών.
4. Πτυχιούχοι ΤΕΙ (ΚΑΤΕ, ΚΑΤΕΕ), Εκκλησιαστικής εκπαίδευσης.
5. Πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
6. Απόφοιτοι Μέσης εκπαίδευσης.
7. Πτυχιούχοι ΤΕΛ.
8. Πτυχιούχοι ΤΕΣ.
9. Απόφοιτοι 3τάξιου Γυμνασίου.
10. Απόφοιτοι Δημοτικού.
11. Φοιτούν στο Δημοτικό.
12. Εγκατέλειψαν το Δημοτικό αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.
13. Δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι ο μεταναστευτικός πληθυσμός που βρίσκεται στην χώρα μας, διαθέτει ένα μέσο εκπαιδευτικό επίπεδο παρόμοιο με αυτό του συνολικού πληθυσμού. Η συμμετοχή των μεταναστών έναντι του συνολικού πληθυσμού είναι μεγαλύτερη στις εκπαιδευτικές βαθμίδες των αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης, του γυμνασίου, όσων φοιτούν στο δημοτικό καθώς και όσων δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, (κυρίως στους άνδρες). Στις εν λόγω εκπαιδευτικές βαθμίδες οι μετανάστες αναλογούν σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 8,6% και 11,1% ως προς τον πληθυσμό των αντίστοιχων βαθμίδων, ποσοστό μεγαλύτερο από την μέση αναλογία των μεταναστών στον πληθυσμό (7,0%), ενώ στους άνδρες οι αναλογίες είναι αυξημένες έναντι των γυναικών. Στις γυναίκες μετανάστριες, με εξαίρεση όσων δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, εκτός από τις παραπάνω βαθμίδες αναλογούν σε μεγαλύτερη από τη μέση αναλογία στους πτυχιούχους ΤΕΛ και ΤΕΣ καθώς και στην Ανώτατη εκπαίδευση.

❑ Χώρες Προέλευσης/Αποστολής

Ο αριθμός των χωρών προέλευσης/αποστολής (υπηκοότητα μεταναστών) ανέρχεται σε 215 χώρες, ενώ προστίθενται ακόμη 4 κατηγορίες με μετανάστες των οποίων η υπηκοότητα είναι: αδιευκρίνιστη, χωρίς υπηκοότητα, περιοχές μη οριζόμενες και μη οριζόμενες αλλού.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών προέρχεται από την Αλβανία 57,5% (438.036 άτομα), πάνω από το 1/4 των μεταναστών προέρχεται από 11 χώρες, των οποίων ο αριθμός των μεταναστών ανά χώρα υπερβαίνει τα 10.000 άτομα, ενώ πάνω από 10,0% προέρχεται από 12 ακόμη χώρες των οποίων το μέγεθος κυμαίνεται μεταξύ 5.000 και 10.000 ατόμων. Κατά συνέπεια το μεγαλύτερο μέρος (93,8%) του πληθυσμού των μεταναστών προέρχεται από 24 χώρες, ενώ από τις υπόλοιπες 195 χώρες το υπόλοιπο 6,2%, διάγραμμα 7.

Από τις 24 κυριότερες χώρες προέλευσης/αποστολής οι 20 είναι από την Ευρώπη και την Ασία, από 10 χώρες, 2 από την Βόρεια Αμερική και από μία χώρα η Αυστραλία και η Αφρική. Τα 3/4 των μεταναστών προέρχονται από την Ευρώπη, (57,5% Αλβανία και 17,0% οι υπόλοιπες 9 χώρες), ένα 14,0% από τις χώρες τις Ασίας, από τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά το 3,2%, από την Αυστραλία το 1,2%, την Αφρική το 1,0% και το υπόλοιπο 6,2% από τις υπόλοιπες χώρες, διάγραμμα 8.

Η συμμετοχή των 15 χωρών μελών της ΕΕ ανέρχεται στο 6,1% των μεταναστών, οι δέκα προς ένταξη χώρες στην ΕΕ[4] το 2004 αναλογούν στο 4,2%, ενώ οι προς ένταξη το 2007 δύο χώρες (Βουλγαρία και Ρουμανία) αναλογούν στο 7,5% του πληθυσμού των μεταναστών.

❑ Λόγοι Εγκατάστασης

Από τους λόγους εγκατάστασης, όπως αυτοί δηλώθηκαν από τους μετανάστες, πάνω από το ήμισυ δήλωσε ότι ήρθε για εργασία (54,2%), ενώ ένα σημαντικό μέρος το οποίο ξεπερνά το 1/5 αυτών δήλωσε άλλο λόγο (εκτός των κυρίων κατηγοριών της απογραφής 21,5%). Την επανένωση οικογένειας ως λόγο εγκατάστασης, δήλωσε το 13%, για επαναπατρισμό ή παλιννόστηση περίπου το 7%, την αναζήτηση ασύλου ή ως πρόσφυγες 1,3% και 0,3% αντίστοιχα, ενώ για σπουδές έχει εισέλθει το 2,7% των μεταναστών, διάγραμμα 9.

[4] Οι δέκα προς ένταξη χώρες στην ΕΕ το 2004 είναι: Κύπρος, Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Λιθουανία, Εσθονία, Σλοβενία, Μάλτα και Λάτβια, ενώ ο κύριος όγκος των μεταναστών προέρχεται από τις δύο πρώτες χώρες.

Διάγραμμα 7

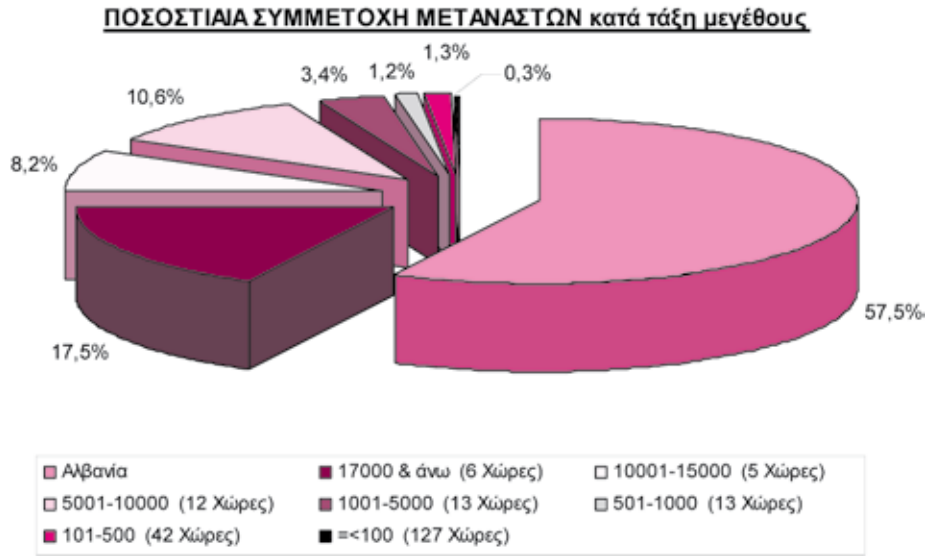

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 3. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Διάγραμμα 8

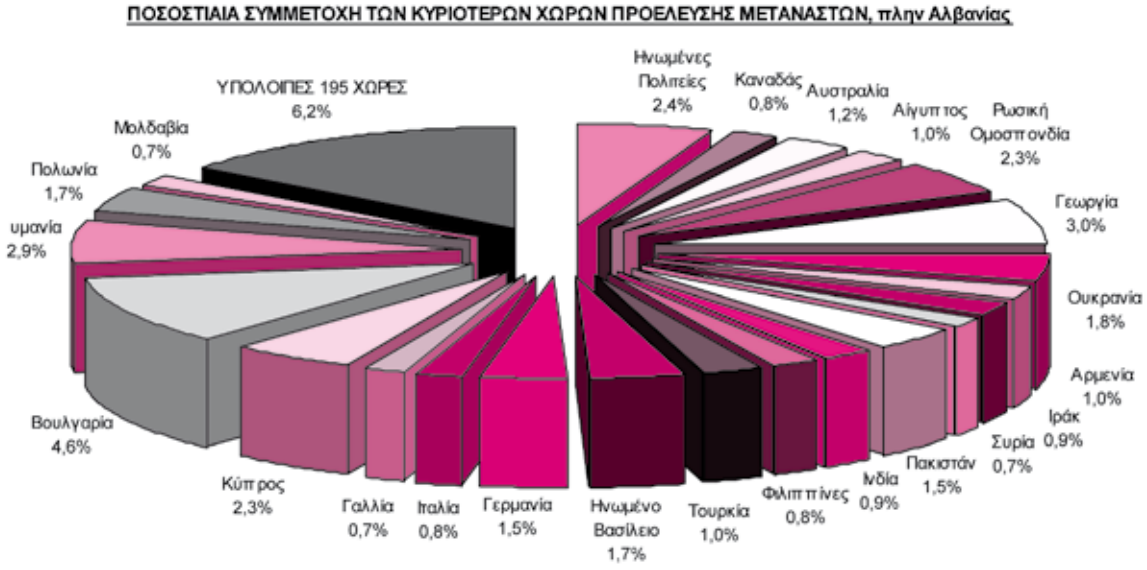

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 3. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Στους άνδρες μετανάστες, μεγαλύτερο είναι το ποσοστό που δήλωσε ως λόγο εγκατάστασης την εργασία 58,9%, ίσο όσων εγκαταστάθηκαν ως πρόσφυγες ενώ μικρότερα είναι τα ποσοστά στους υπόλοιπους λόγους εγκατάστασης.

Αντίστοιχα οι γυναίκες έχουν μικρότερο ποσοστό που δήλωσε ως λόγο εγκατάστασης την εργασία 48,6%, ίσο όσων εγκαταστάθηκαν ως πρόσφυγες ενώ μεγαλύτερα είναι τα ποσοστά στους υπόλοιπους λόγους εγκατάστασης.

Διάγραμμα 9

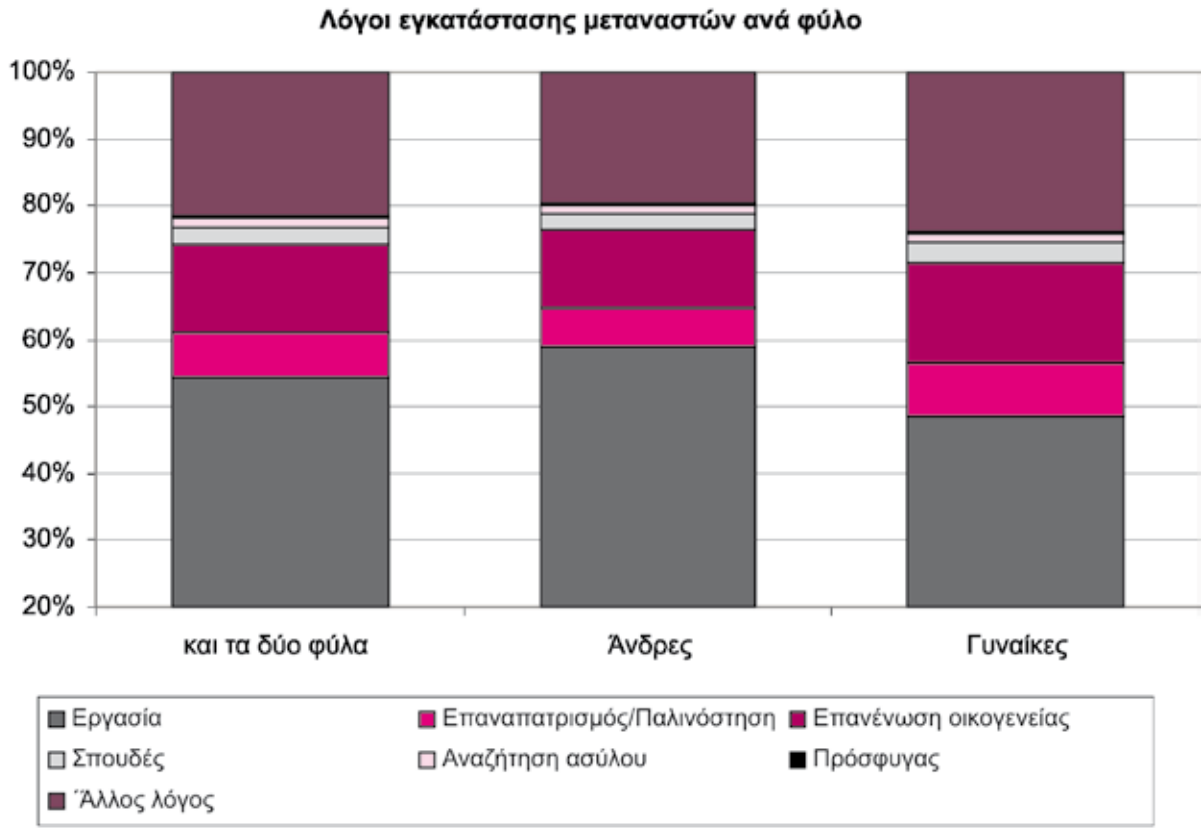

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 3. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Οι παραπάνω διαφοροποιήσεις μεταξύ των φύλων ως προς τους λόγους εγκατάστασης έχουν ως αποτέλεσμα την διαφοροποίηση της αναλογίας μεταξύ των φύλων (ανδρών/γυναικών) σε κάθε λόγο, διάγραμμα 10. Η αναλογία των φύλων φθάνει το 59,2% για τους άνδρες στην αναζήτηση εργασίας έναντι 40,8% των γυναικών, ξεπερνά το ήμισυ στους λόγους εγκατάστασης "Σπουδές", "Αναζήτηση ασύλου" και "Πρόσφυγες", (50,1%,51,5% και 52,4% αντίστοιχα), αντιστοιχούν περίπου στο ήμισυ στους "Άλλοι λόγοι" (49,8%), ενώ υπολείπονται των γυναικών στους λόγους "Επαναπατρισμός - Παλιννόστηση" και "Επανένωση οικογένειας" (47,7% και 47,9% αντίστοιχα).

Διάγραμμα 10

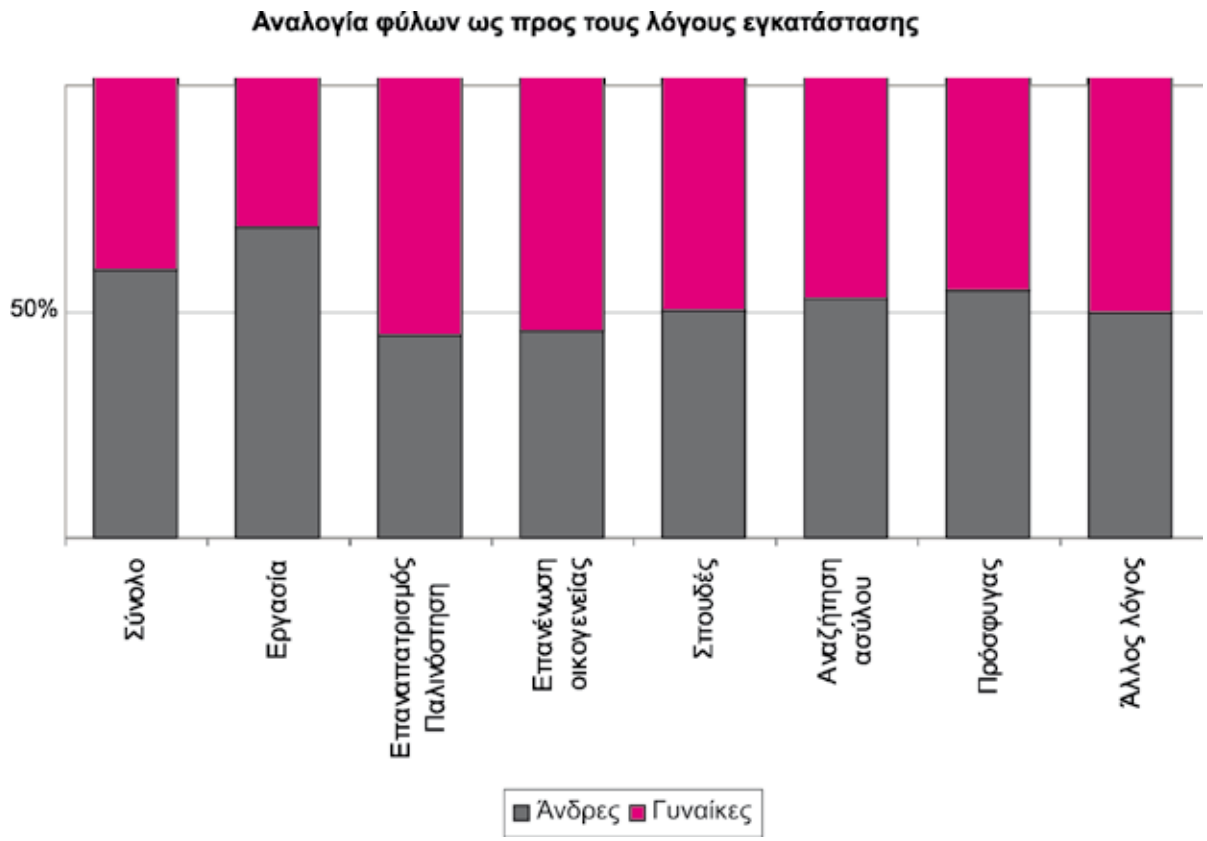

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 3. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Οι ως άνω αναλογίες τόσο ως προς τους λόγους εγκατάστασης όσο και οι αναλογίες μεταξύ ανδρών/γυναικών διαφοροποιούνται στην ανάλυση ανά υπηκοότητα, διάγραμμα 11.

- Οι μετανάστες που προέρχονται από την Αλβανία, οι οποίοι αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών πάνω από το ήμισυ ο λόγος εγκατάστασης είναι η εργασία (55%), περίπου το 1/4 δήλωσε άλλοι λόγοι (24,3%) και ένα 16% την επανένωση οικογένειας.
- Στις χώρες της Ε.Ε. 15 το μεγαλύτερο μέρος, περίπου το 40% αυτών, ο λόγος εγκατάστασης είναι οι άλλοι λόγοι, πάνω από το 1/3 για εργασία (35,7%), το 13,5% την επανένωση οικογένειας και ένα 9,5% για επαναπατρισμό - παλιννόστηση.
- Από τις 10 χώρες με τις οποίες θα διευρυνθεί η Ε.Ε., η εργασία ως λόγος εγκατάστασης έχει το μεγαλύτερο μερίδιο 43,2%, δεύτερος κατά σειρά λόγος είναι οι σπουδές 21,8%, οι άλλοι λόγοι αντιστοιχούν στο 17,2% και το 7,8% την επανένωση οικογένειας.
- Ως προς τις δύο ακόμα χώρες με τις οποίες θα διευρυνθεί η Ε.Ε. (Βουλγαρία, Ρουμανία), το 78,5% ως λόγο εγκατάστασης δήλωσε την ερ-

γασία, το 8,6% άλλους λόγους και το 7,1% την επανένωση οικογένειας.

- Από τις 15 χώρες όπου οι μετανάστες ξεπερνούν τις 5.000 και δεν ανήκουν στις παραπάνω υπηκοότητες[5], λίγο μεγαλύτερο από το ήμισυ ως λόγο εγκατάστασης δήλωσε την εργασία (51,3%), το 1/5 τον επαναπατρισμό - παλιννόστηση, το 14,2% άλλους λόγους και το 9,3% την επανένωση οικογένειας.
- Τέλος από τις υπόλοιπες χώρες πάνω από το ήμισυ δήλωσε την εργασία ως κύριο λόγο εγκατάστασης ενώ το 1/5 άλλους λόγους, (53% και 20% αντίστοιχα). Οι κατηγορίες επανένωση οικογένειας και επαναπατρισμός - παλιννόστηση αθροιστικά αντιστοιχεί το 16% αυτών, για σπουδές το 5,5%, για αναζήτηση ασύλου το 3,8% και το υπόλοιπο 1% ως πρόσφυγες.

Διάγραμμα 11

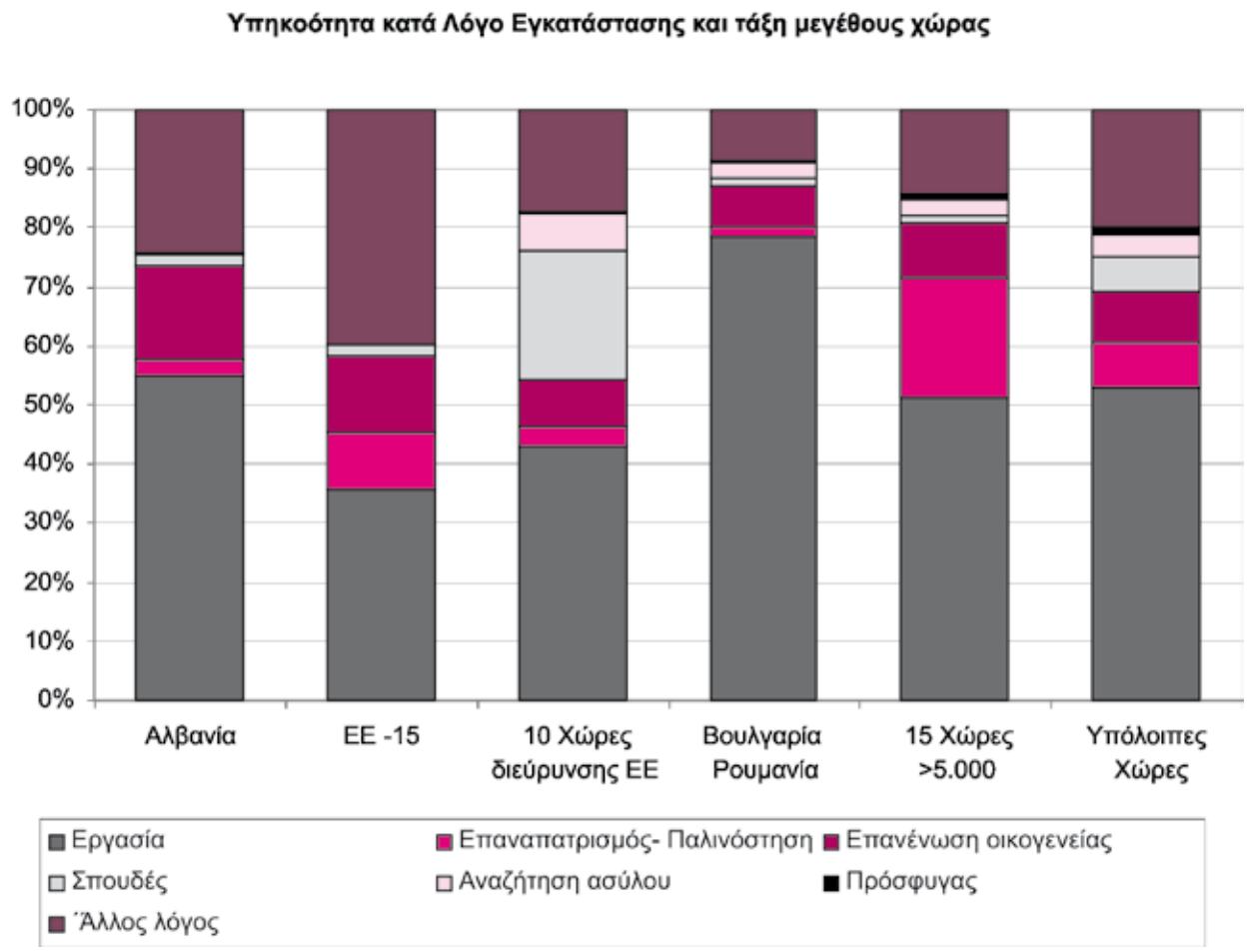

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 3. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

[5] Από τις 24 κυριότερες χώρες προέλευσης έχουν αφαιρεθεί οι χώρες της ΕΕ-15, οι 12 χώρες προς διεύρυνση αυτής και η Αλβανία, με αποτέλεσμα να αναφερόμαστε σε 15 χώρες με μεταναστευτικό πληθυσμό =>5.000 ατόμων.

Χαρακτηριστικό των υπηκόων των χωρών της Ε.Ε. 15 καθώς και όλων των χωρών με τις οποίες μελλοντικά αυτή θα διευρυνθεί, μεγαλύτερη είναι συμμετοχή των γυναικών έναντι των ανδρών σε όλους τους λόγους εγκατάστασης, σε αντίθεση με τις συνολικές αναλογίες μεταξύ των δύο φύλων στους μετανάστες.

Όσον αφορά στους λόγους εγκατάστασης ανά υπηκοότητα, διάγραμμα 12, οι μετανάστες που προέρχονται από την Αλβανία υπερέχουν έναντι των υπολοίπων στους λόγους εγκατάστασης "εργασία", "επανένωση οικογένειας" και "άλλοι λόγοι", οι μετανάστες οι οποίοι προέρχονται από τις 15 κυριότερες χώρες στους λόγους "επαναπατρισμό-παλιννόστηση", αναζήτηση ασύλου" και "πρόσφυγες" ενώ από τις 10 χώρες με τις οποίες θα διευρυνθεί η ΕΕ στην κατηγορία των σπουδών .

- Από τους 413.200 μετανάστες που δήλωσαν την εργασία ως λόγος εγκατάστασης, το 58,2% αυτών προέρχονται από την Αλβανία, λιγότερο από το 1/5 από τις 15 κυριότερες χώρες προέλευσης, ενώ με 11% συμμετέχουν οι δύο προς διεύρυνση χώρες στην Ε.Ε.-15 Βουλγαρία και Ρουμανία.
- Από τους 51.700 μετανάστες που δήλωσαν ως λόγο "Επαναπατρισμό-Παλιννόστηση" περίπου το 60% προέρχονται από τις 15 κυριότερες χώρες προέλευσης (59,6%), κυρίως από Η.Π.Α., Καναδά, Αυστραλία, Ρωσική Ομοσπονδία, Γεωργία, Αρμενία και Τουρκία, περί το 1/4 από την Αλβανία (23%) και 8,6% από την Ε.Ε.-15.

Διάγραμμα 12

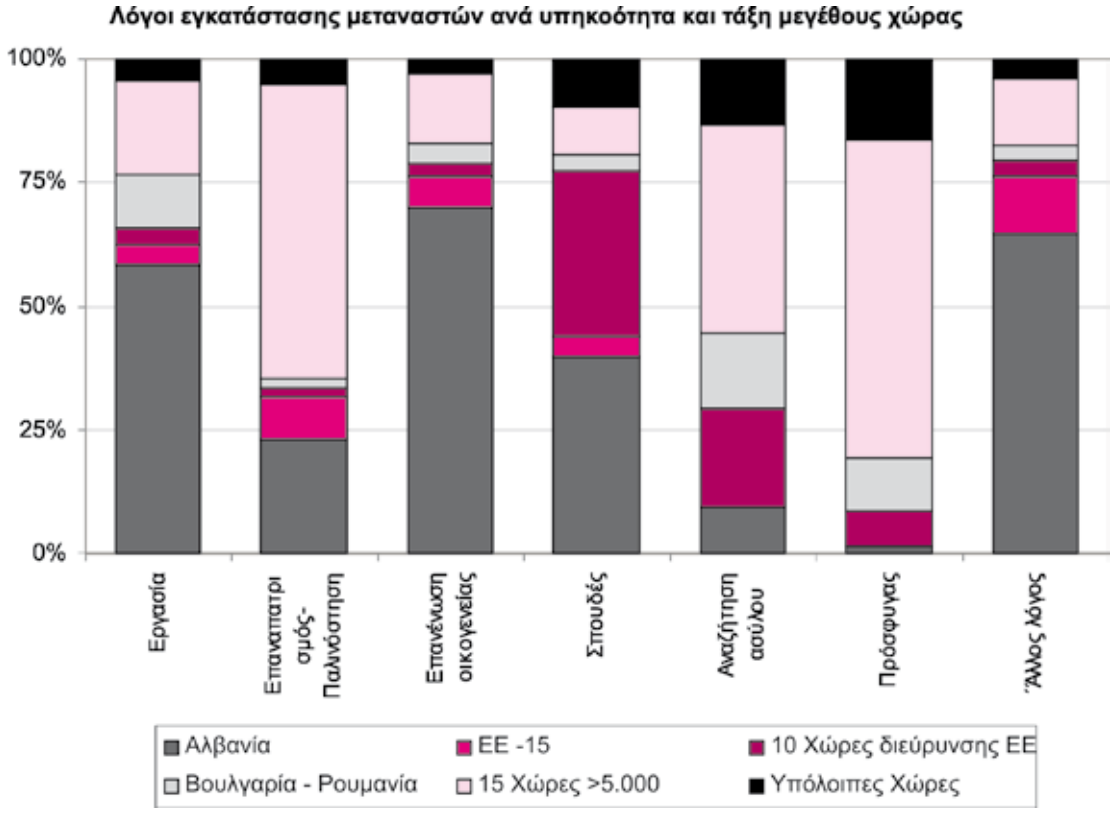

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 3. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

- Από τους 100.000 μετανάστες που δήλωσαν ως λόγο την "Επανένωση οικογένειας" το 70% προέρχεται από την Αλβανία, 14% από τις 15 κυριότερες χώρες προέλευσης, κυρίως από Η.Π.Α., Αυστραλία, Ρωσική Ομοσπονδία, Γεωργία, Αρμενία και Ουκρανία, από την Ε.Ε.-15 το 6,2% και 4,1% από την Βουλγαρία και Ρουμανία.
- Από τους 21.000 μετανάστες που δήλωσαν τις "Σπουδές" ως λόγο, το 40% προέρχεται από την Αλβανία, το 1/3 από τις 10 χώρες της διεύρυνσης της Ε.Ε. και λιγότερο από 10% από τις 15 κυριότερες χώρες προέλευσης.
- Από τους 10.000 μετανάστες που δήλωσαν ως λόγο την "Αναζήτηση ασύλου" το 42% προέρχεται από τις 15 κυριότερες χώρες προέλευσης (κυρίως Τουρκία και Ιράκ), 20% από τις 10 χώρες της διεύρυνσης της Ε.Ε. ένα 15% από την Βουλγαρία και την Ρουμανία.
- Από τους 2.400 Πρόσφυγες, το 64,2% προέρχεται κυρίως από τις 15 κυριότερες χώρες προέλευσης (κυρίως Τουρκία, Ιράκ και Ιράν), ενώ ένα 18% από την Βουλγαρία και την Ρουμανία.
- Από τους 164.000 μετανάστες που δήλωσαν "Άλλο λόγο" περίπου τα 2/3 προέρχεται από την Αλβανία (64,8%), 14% από τις 15 κυριότερες χώρες προέλευσης, ενώ από την Ε.Ε.-15 το 11,4%.

❑ Διάρκεια παραμονής όσων δήλωσαν ότι εγκαταστάθηκαν για εργασία

Από τους μετανάστες οι οποίοι δήλωσαν ως λόγο εγκατάστασης την εργασία, το 41,0% αυτών βρίσκεται στη χώρα 5 και πλέον έτη, το 46,8% από 1 έως 5 χρόνια και το 12,2% μόλις ένα έτος, διάγραμμα 13.

Στους άνδρες μεγαλύτερη είναι η αναλογία όσων βρίσκονται στην χώρα από 5 και πλέον έτη και μικρότερη στις άλλες δύο κατηγορίες (42,4%, 45,7% και 11,9% αντίστοιχα), ενώ αντίθετα στις γυναίκες μεγαλύτερο από το μέσο όρο είναι η παραμονή όσων μεταναστριών βρίσκονται στη χώρα από 1-5 έτη και για ένα χρόνο, έναντι όσων βρίσκονται 5 και πλέον έτη, (48,4%, 12,7% και 38,9% αντίστοιχα).

Οι αναλογίες των μεταναστών που προέρχονται από την Αλβανία διαφοροποιούνται καθώς το 48,0% βρίσκεται από 5 και πλέον έτη, το 44,0% από 1-5 έτη και το 8,0% μόλις ένα χρόνο, ενώ στην κατά φύλο εξέταση ακολουθούν τις συνολικές διαφοροποιήσεις.

Οι ως άνω αναλογίες διαφοροποιούνται στην εξέταση τόσο μεταξύ των χωρών προέλευσης των μεταναστών ως τάξεις μεγέθους, που εγκαταστάθηκαν με σκοπό την ανεύρεση εργασίας όσο και αναλόγως της υπηκοότητας αυτών.

Ως προς τις τάξεις μεγέθους των χωρών προέλευσης/αποστολής μεταναστών που εγκαταστάθηκαν με σκοπό την ανεύρεση εργασίας διαπιστώνουμε ότι:

- Χώρες με αριθμό μεταναστών[6] πάνω από 10.000 ο κύριος όγκος βρίσκεται σε μετανάστες που η διάρκεια παραμονής τους είναι από 1-5 χρόνια 61,6% ενώ οι γυναίκες αναλογούν στο ήμισυ αυτών, μόλις το 1/5 αυτών βρίσκεται 5 και πλέον έτη (21,3%), ενώ το υπόλοιπο 17,1% κατά το τελευταίο χρόνο.
- Χώρες των οποίων ο αριθμός των μεταναστών[7] είναι μεταξύ 4.000 και 8.000, είναι αυξημένη η συμμετοχή όσων βρίσκονται στην χώρα κατά το τελευταίο

[6] Περιλαμβάνονται 5 χώρες αποστολής: Βουλγαρία, Ρουμανία, Γεωργία, Πακιστάν και Ουκρανία.
[7] Περιλαμβάνονται 9 χώρες αποστολής: Πολωνία, Ρωσία, Ινδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Φιλιππίνες, Κύπρος, Αίγυπτος, Μπανγκλαντές και Μολδαβία.

έτος 15,3% και μικρότερη στα άλλα χρονικά διαστήματα 1-5 έτη και από 5 και πλέον έτη (45,4% και 39,3%). Στην εν λόγω κατηγορία υπάρχει μεγάλη διακύμανση των αναλογιών μεταξύ των χωρών.

- Περί το 1/4 των μεταναστών[8] βρίσκεται στην χώρα ένα έτος προερχόμενο από χώρες αποστολής των οποίων ο αριθμός των μεταναστών κυμαίνεται στο διάστημα από 3.000 έως 3.900, το 42,6% βρίσκεται 1-5 έτη και το υπόλοιπο 31,6% 5 και πλέον έτη.
- Στις χώρες αποστολής με αριθμό μεταναστών[9] από 1.000 μέχρι 2.500 το 47,0% βρίσκεται 5 και πλέον έτη, πάνω από το 1/3 από 1-5 έτη (35,3%) και το 17,8% 1 έτος.
- Τέλος στις υπόλοιπες χώρες με αριθμό μεταναστών που εγκαταστάθηκαν με σκοπό την ανεύρεση εργασίας μικρότερο από τα 1.000 άτομα, το 43,3% βρίσκεται 5 και πλέον έτη, το 36,8% από 1-5 έτη και το 20,0% περίπου 1 έτος, ενώ οι γυναίκες αναλογούν πάνω από το ήμισυ στις κατηγορίες με εξαίρεση όσων βρίσκονται το τελευταίο έτος στη χώρα.

Πάνω από τα 2/3 των μεταναστών που εγκαταστάθηκαν στην χώρα με σκοπό την ανεύρεση εργασίας και βρίσκονται 5 και πλέον έτη προέρχονται από την Αλβανία, ένα 10% από χώρες με αριθμό μεταναστών > 10.000 ενώ το 12% από χώρες των οποίων ο αριθμός των μεταναστών είναι από 4.000 μέχρι 8.000.

Διάγραμμα 13

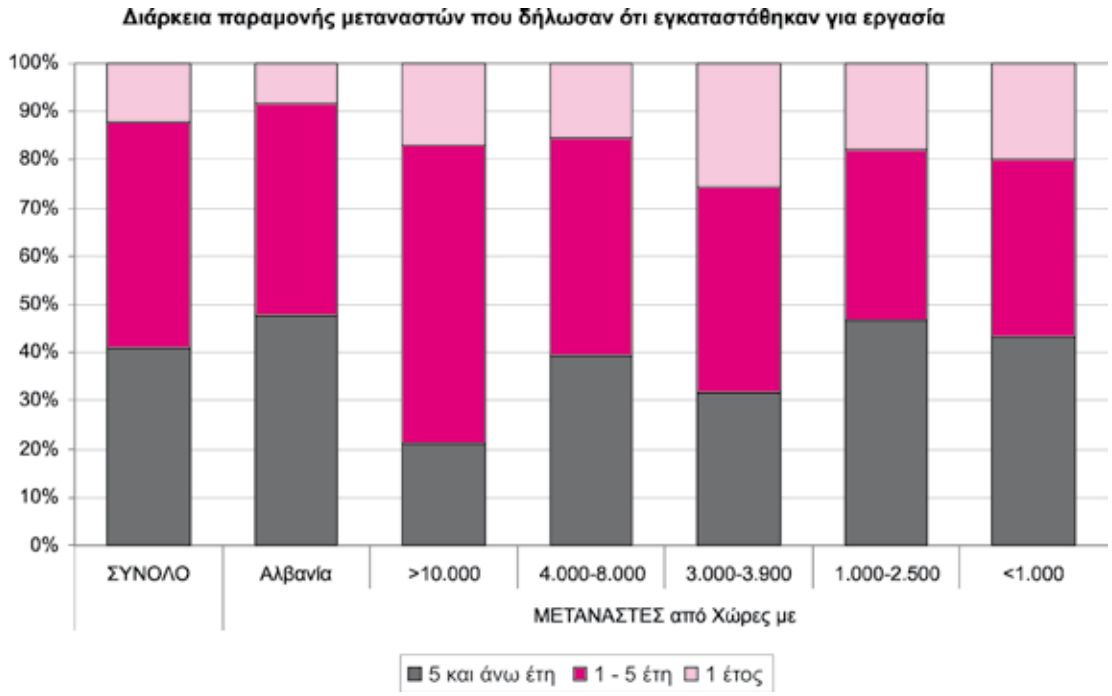

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 8. Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα, φύλο και χρόνο παραμονής στην Ελλάδα που δήλωσαν ότι εγκαταστάθηκαν για εργασία..

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

[8] Περιλαμβάνονται 5 χώρες αποστολής: Γερμανία, Ηνωμένες Πολιτείες, Συρία, Αρμενία και Ιράκ.
[9] Περιλαμβάνονται 7 χώρες αποστολής: Γιουγκοσλαβία, Γαλλία, Ιταλία, Τουρκία, Αυστραλία, Νιγηρία και Ολλανδία.

Από τους μετανάστες που βρίσκονται από 1-5 χρόνια στη χώρα για ανεύρεση εργασίας, πάνω από το ήμισυ προέρχεται από την Αλβανία (54,6%), το ¼ περίπου από χώρες με αριθμό μεταναστών > 10.000 μετανάστες και το 12% από χώρες των οποίων ο αριθμός των μεταναστών είναι από 4.000 μέχρι 8.000.

Τέλος από τους μετανάστες που έχουν εγκατασταθεί στην χώρα 1 έτος με σκοπό την ανεύρεση εργασίας το 40,0% προέρχεται από την Αλβανία, το ¼ από χώρες με αριθμό μεταναστών > 10.000, το 16% από χώρες των οποίων ο αριθμός των μεταναστών είναι από 4.000 μέχρι 8.000, ένα 10% από χώρες με αριθμό μεταναστών από 3.000 μέχρι 4.000.

❑ Το Εργατικό Δυναμικό και ο μη ενεργός πληθυσμός

Πάνω από το ήμισυ των μεταναστών είναι ενταγμένο στην οικονομική ζωή της χώρας, περί τα 431.300 άτομα αποτελώντας λιγότερο από το 1/10 του συνολικού εργατικού δυναμικού (9,6%).

Περί τους 391.700 μετανάστες απασχολούνται ενώ οι άνεργοι πλησιάζουν τις 40.000. συμμετέχοντας κατά 9,5% και 7,8% στο σύνολο της απασχόλησης και των ανέργων αντίστοιχα, ενώ το μέσο ποσοστό ανεργίας των μεταναστών είναι μικρότερο από το μέσο της χώρας (9,2% έναντι 11,0%). Το ποσοστό ανεργίας των ανδρών μεταναστών είναι μικρότερο ενώ των γυναικών μεγαλύτερο, από το μέσο ποσοστό ανεργίας των μεταναστών, (8,0% και 11,9% αντίστοιχα).

Πάνω από τα 2/3 των μεταναστών που βρίσκονται στην αγορά εργασίας ή όσων απασχολούνται είναι άνδρες, ενώ αποτελούν τα 3/5 των ανέργων μεταναστών, (68,2%, 69,1% και 59,0% αντίστοιχα).

Πάνω από τα 2/3 του εργατικού δυναμικού και των απασχολούμενων προέρχεται από τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, ενώ στις ίδιες χώρες αναλογεί το 61,0% των ανέργων μεταναστών. Σημαντική είναι η συμμετοχή στις κατηγορίες του εργατικού δυναμικού των μεταναστών οι οποίοι προέρχονται από την Ασία, καθώς αποτελούν το 13,0% του εργατικού δυναμικού και των απασχολούμενων μεταναστών και το 16,0%των ανέργων. Η συμμετοχή των μεταναστών οι οποίοι προέρχονται από την Αμερική (κυρίως την βόρεια) και την Αφρική κυμαίνεται στο 2,4% σε όλες τις κατηγορίες του εργατικού δυναμικού των μεταναστών, με εξαίρεση των ανέργων από την Αμερική η συμμετοχή των οποίων ανέρχεται στο 3,6%. Τέλος η συμμετοχή των μεταναστών από την Ωκεανία κυμαίνεται στο 1,0% περίπου των μεταναστών σε όλες τις κατηγορίες του εργατικού δυναμικού.

Η αναλογία των ανδρών στους άνεργους μετανάστες είναι περίπου ίση με την μέση (59,0%), των ανέργων που προέρχονται από τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και την Ωκεανία, μικρότερη (55,2%) στους προερχόμενους από την Αμερική και μεγαλύτερη στους ανέργους από την Αφρική και την Ασία, (74 και 72% αντίστοιχα).

Το ποσοστό ανεργίας των μεταναστών που προέρχονται από τις χώρες της Ωκεανίας, της Αμερικής και της Ασίας είναι μεγαλύτερο του μέσου ποσοστού ανεργίας των μεταναστών, ίσο με το μέσο είναι το ποσοστό ανεργίας των μεταναστών από την Αφρική και μικρότερο στους ανέργους που προέρχονται από τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, (15,2%, 13,9%,11,29%, 9,2% και 8,1% αντίστοιχα).

Από τους μετανάστες που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας (μη ενεργός πληθυσμός), περίπου τα 2/3 ασχολούνται με την φροντίδα των οικογενειών (γυναίκες) και όσων δεν είναι ενταγμένοι στην αγορά εργασίας για διάφορους λόγους (32,7% και 32,0% αντίστοιχα), το ¼ βρίσκεται στην εκπαίδευση, ενώ το υπόλοιπο 10% περίπου

είναι συνταξιούχοι / αποσυρμένοι από την αγορά εργασίας.

Οι μετανάστες που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας αναλογούν στο 5,2% του συνολικού μη ενεργού πληθυσμού, ενώ οι αναλογίες στις αντίστοιχες κατηγορίες διαμορφώνονται: στο 6,1% όσων βρίσκονται στην εκπαίδευση, στο 1,5% των συνταξιούχων/αποσυρμένων, στο 7,1% των ασχολούμενων με τις οικογενειακές φροντίδες και στο 8,0% όσων για διάφορους λόγους δεν είναι ενταγμένοι στην αγορά εργασίας.

Οι άνδρες μετανάστες που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας αποτελούν στο 36,7% των μη ενεργών μεταναστών, ενώ η συμμετοχή τους σε όλες τις κατηγορίες του μη ενεργού πληθυσμού, με εξαίρεση της φροντίδας των οικογενειών όπου είναι γυναίκες, υπερβαίνει το ήμισυ των κατηγοριών, (51,6% εκπαίδευση, 54,1% αποσυρμένοι και 57,0% άλλοι λόγοι).

Στο σύνολο της χώρας τα 2/3 που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας αποτελούν οι κατηγορίες όσων είναι στην εκπαίδευση, της φροντίδας των οικογενειών, και των μη ενεργών για διάφορους λόγους, ενώ το 1/3 αποτελούν οι συνταξιούχοι/αποσυρμένοι, (22,0%, 24,2%, 21,1% και 32,7% αντίστοιχα). Το 40,0% του μη ενεργού πληθυσμού της χώρας είναι άνδρες, ενώ οι αναλογίες στις επιμέρους κατηγορίες δεν διαφέρουν από αυτές των ανδρών μεταναστών, (50,6%, 52,1% και 56,8% αντίστοιχα).

❑ Απασχόληση

Ο αριθμός των μεταναστών που απασχολούνται πλησιάζει τις 392.000, εκ των οποίων οι 271.000 είναι άνδρες και 121.000 γυναίκες. Η εν λόγω απασχόληση αντιστοιχεί στο 9,5% της συνολικής απασχόλησης της χώρας μας, ενώ στην κατά φύλλο αντιστοιχεί στο 10,4% για τους άνδρες και στο 8,0% για τις γυναίκες.

Η αναλογία στις ηλικιακές ομάδες μέχρι 39 ετών είναι υψηλότερη της μέσης αναλογίας των μεταναστών στο σύνολο της χώρας και μικρότερη στις υπόλοιπες σε άνδρες και γυναίκες. Την υψηλότερη αναλογία παρουσιάζουν οι νέοι ηλικίας από 15-19 ετών οι οποίοι αναλογούν στο 31,0% περίπου των νέων ίδιας ηλικίας που απασχολούνται, στους άνδρες ανέρχεται στο 38,0% περίπου, ενώ στις γυναίκες η αναλογία μειώνεται στο 18,0%, ενώ αποτελούν το 5,0% των απασχολούμενων μεταναστών

Ο κύριος όγκος των απασχολούμενων μεταναστών βρίσκεται στις ηλικίες από 20 μέχρι 44 ετών αποτελώντας το 78,3% αυτών, σε αντίθεση με την συνολική απασχόληση όπου οι ίδιες ηλικίες πλησιάζουν τα 2/3 των συνολικά απασχολούμενων (65,8%). Το ποσοστό αντίστοιχα των ανδρών μεταναστών στις ίδιες ηλικίες πλησιάζει το 80% αυτών, στις γυναίκες μειώνεται στα 3/4 των μεταναστριών που απασχολούνται (79,3% και 76,1% αντίστοιχα), ενώ αντίθετα στις αναλογίες των δύο φύλλων των συνολικά απασχολούμενων διαμορφώνονται σε 63,0% για τους άνδρες και στο 70,5% για τις γυναίκες[10].

Η απασχόληση των αλλοδαπών βρίσκεται κυρίως στην μισθωτή απασχόληση περίπου 90%, ως αυτοαπασχολούμενοι εργάζεται το 6,5%, 2,8% αυτών είναι εργοδότες και το 1,7% ανήκει στα συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη.

Η αναλογία ανδρών/γυναικών είναι 69/31, αναλογία παραπλήσια στις κατηγορίες των

[10] Στις ηλικίες από 20-49 ετών η συμμετοχή των απασχολούμενων διαμορφώνονται σε 86,5% για τους μετανάστες, με παρόμοια ποσοστά σε άνδρες και γυναίκες, σε 77,5% για το σύνολο των απασχολουμέ-νων, (75,0% για τους άνδρες και 82,0% στις γυναίκες). Οι αναλογίες στους γηγενής απασχολούμενους από 20 μέχρι 44 ετών είναι 64,5% στο σύνολο, 61,2% στους άνδρες και 70,0% στις γυναίκες, ενώ στις ηλικιακές ομάδες από 20 μέχρι 49 ετών είναι 76,5% για το σύνολο, 73,6% για τους άνδρες και 81,3% για τις γυναίκες.

μισθωτών (70/30) και των αυτοαπασχολούμενων (67,7/32,3). Στην κατηγορία των εργοδοτών η αναλογία διαμορφώνεται σε 72,4/27,6 ενώ στα συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη υπερτερούν οι γυναίκες (84/16).

Ο μεγάλος όγκος της μισθωτής απασχόλησης των μεταναστών έχει ως αποτέλεσμα την μεγαλύτερη συμμετοχή αυτών έναντι της μισθωτής απασχόλησης στο σύνολο της χώρας, καθώς αποτελούν το 13% του εν λόγω συνόλου. Στις υπόλοιπες κατηγορίες η συμμετοχή των μεταναστών είναι μικρότερη καθώς αποτελούν το 2,3% των εργοδοτών, το 3,5% των αυτοαπασχολούμενων και το 3,1% στα συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη.

❑ Η απασχόληση κατά επάγγελμα και κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Πάνω από τα 1/3 των μεταναστών (37,0%) εργάζεται ως ανειδίκευτοι εργάτες χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες, πάνω από 1/4 ως τεχνίτες (27,0%) ενώ ένα 4,4% ως χειριστές μεταφορικών μέσων με αποτέλεσμα περισσότερο τα 2/3 των μεταναστών (68,3%) να εργάζονται στα εν λόγω επαγγέλματα. Ένα 10,4% των μεταναστών εργάζεται στην παροχή υπηρεσιών και ως πωλητές σε καταστήματα και σε υπαίθριες αγορές, το 7% ως ειδικευμένοι γεωργοί - κτηνοτρόφοι κλπ, το 9,6% στα υπόλοιπα επαγγέλματα ενώ τέλος το 4,7% αυτών δήλωσε ανεπαρκώς ή ασαφώς το επάγγελμα είτε δεν δήλωσε επάγγελμα, διάγραμμα 14.

Η αναλογία των μεταναστών στα παραπάνω επαγγέλματα ως ποσοστό στη συνολική απασχόληση της χώρας στα αντίστοιχα επαγγέλματα διαμορφώνεται σε 40,0% των ανειδίκευτων χειρωνακτών εργατών και μικροεπαγγελματιών, στο 17,0% των τεχνιτών και στο 6,0% των χειριστών μεταφορικών μέσων, ενώ ως σύνολο των εν λόγω επαγγελμάτων αναλογούν αντίστοιχα στο 21,1%. Στους εργαζόμενους στην παροχή υπηρεσιών και πωλητών σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές συμμετέχουν κατά 7,4%, στους ειδικευμένους γεωργούς - κτηνοτρόφους κλπ κατά 5,1%, από 2,2% μέχρι 2,7% στα υπόλοιπα επαγγέλματα ενώ τέλος με 10,6% όσων δήλωσαν ανεπαρκώς ή ασαφώς το επάγγελμα είτε δεν δήλωσαν επάγγελμα, διάγραμμα 14.

Διάγραμμα 14

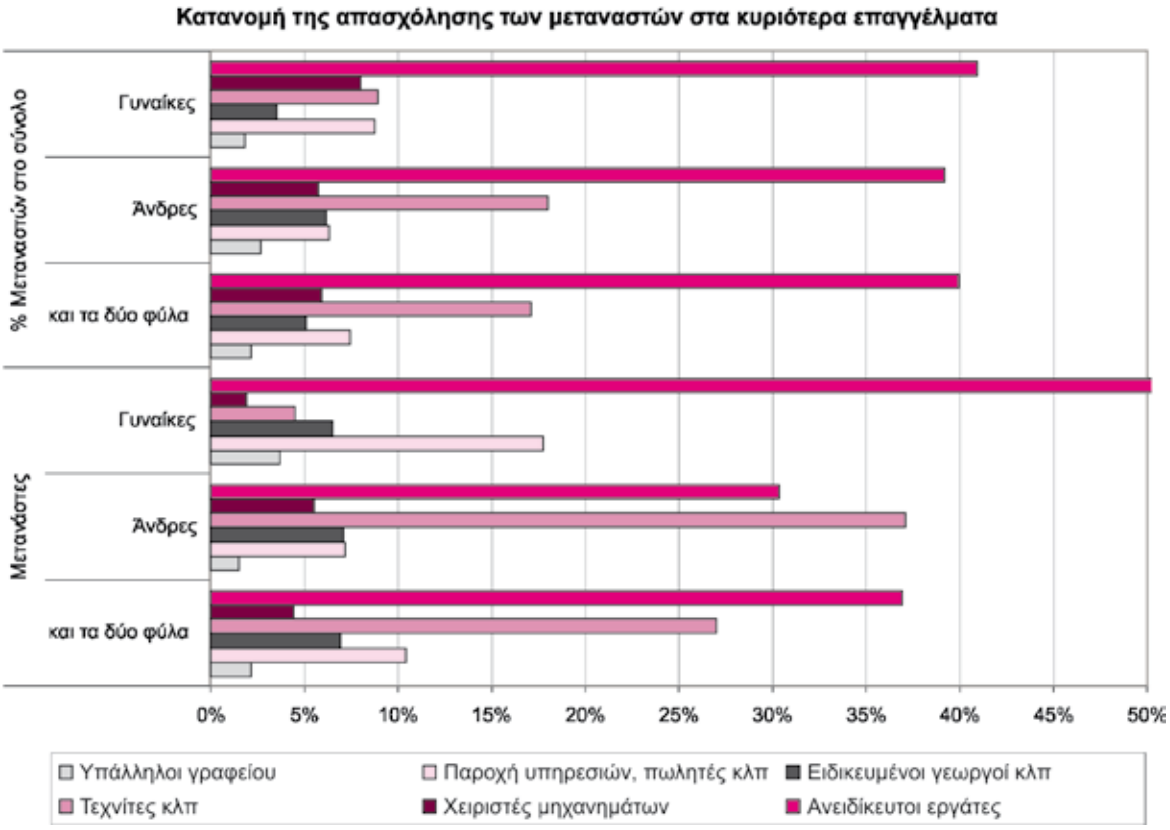

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 15 (EUROSTAT). Απασχολούμενοι κατά φύλο και επάγγελμα, Σύνολο και Αλλοδαποί.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των μεταναστών που εργάζονται ως τεχνίτες, χειριστές, ανειδίκευτοι εργάτες και μικροεπαγγελματίες είναι ότι αποτελούν το 1/4 και το 7,4% των κατηγοριών των μισθωτών και των αυτοαπασχολούμενων αντίστοιχα της χώρας, καθώς και όσων εργάζονται ως μισθωτοί ειδικευμένοι γεωργοί - κτηνοτρόφοι κλπ οι οποίοι αποτελούν αντίστοιχα το ήμισυ των μισθωτών που απασχολούνται σε αυτό το επάγγελμα[11].

Η συμμετοχή των μεταναστριών γυναικών, πάνω από το ήμισυ, συγκεντρώνεται κυρίως στους ανειδίκευτους χειρώνακτες εργάτες (54,6%) ενώ σημαντική είναι και η παρουσία τους στην παροχή υπηρεσιών και πωλητών σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές (17,8%), διάγραμμα 14. Πάνω από το ήμισυ των μεταναστών που απασχολούνται στην παροχή υπηρεσιών και πωλητών σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές και στους υπαλλήλους γραφείου είναι γυναίκες, πλησιάζουν το ήμισυ όσων ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα είτε είναι τεχνολόγοι ή τεχνικοί (48,0% και 44,0% αντίστοιχα) ενώ μειώνεται στο 25% στα υπόλοιπα.

[11] Η μισθωτή απασχόληση των ειδικευμένων γεωργών - κτηνοτρόφων κλπ στο σύνολο της χώρας είναι πολύ μικρή, καθώς αναλογεί μόλις στο 1,4% του συνόλου των μισθωτών.

Περί το 1/4 των μεταναστών εργάζεται στον κλάδο των κατασκευών, το 1/5 περίπου στον α΄γενή τομέας (18,0%), στην βιομηχανία το 12% αυτών, ένα 11,0% στα ιδιωτικά νοικοκυριά ενώ ένα 16,0% αυτών εργάζονται στους κλάδους του εμπορίου και των ξενοδοχείων - εστιατορίων (από 8,0% ο κάθε ένας), διάγραμμα 15.

Η αναλογία των μεταναστών στους παραπάνω κλάδους ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης των εν λόγω κλάδων αυτών διαμορφώνεται σε 27,4% για τις κατασκευές, σε 11,6% για το α΄γενή τομέα, στην βιομηχανία σε 10%, σε 13,0% για τα ξενοδοχεία - εστιατόρια, στο 5,1% για το Εμπόριο και πάνω από τα 3/4 στα ιδιωτικά νοικοκυριά, διάγραμμα 15.

Η απασχόληση των μεταναστριών γυναικών συγκεντρώνεται κυρίως στα ιδιωτικά νοικοκυριά, στα ξενοδοχεία - εστιατόρια και στον α΄γενή τομέα, (34,6%, 12,4% και 14,0% αντίστοιχα), διάγραμμα 15, ενώ αναλογούν στο σύνολο σχεδόν των μεταναστών που απασχολείται στα ιδιωτικά νοικοκυριά (95,5%) και πάνω από το ήμισυ στα ξενοδοχεία - εστιατόρια (55,6%).

Διάγραμμα 15

Κατανομή της απασχόλησης των μεταναστών στους κυριότερους κλάδους

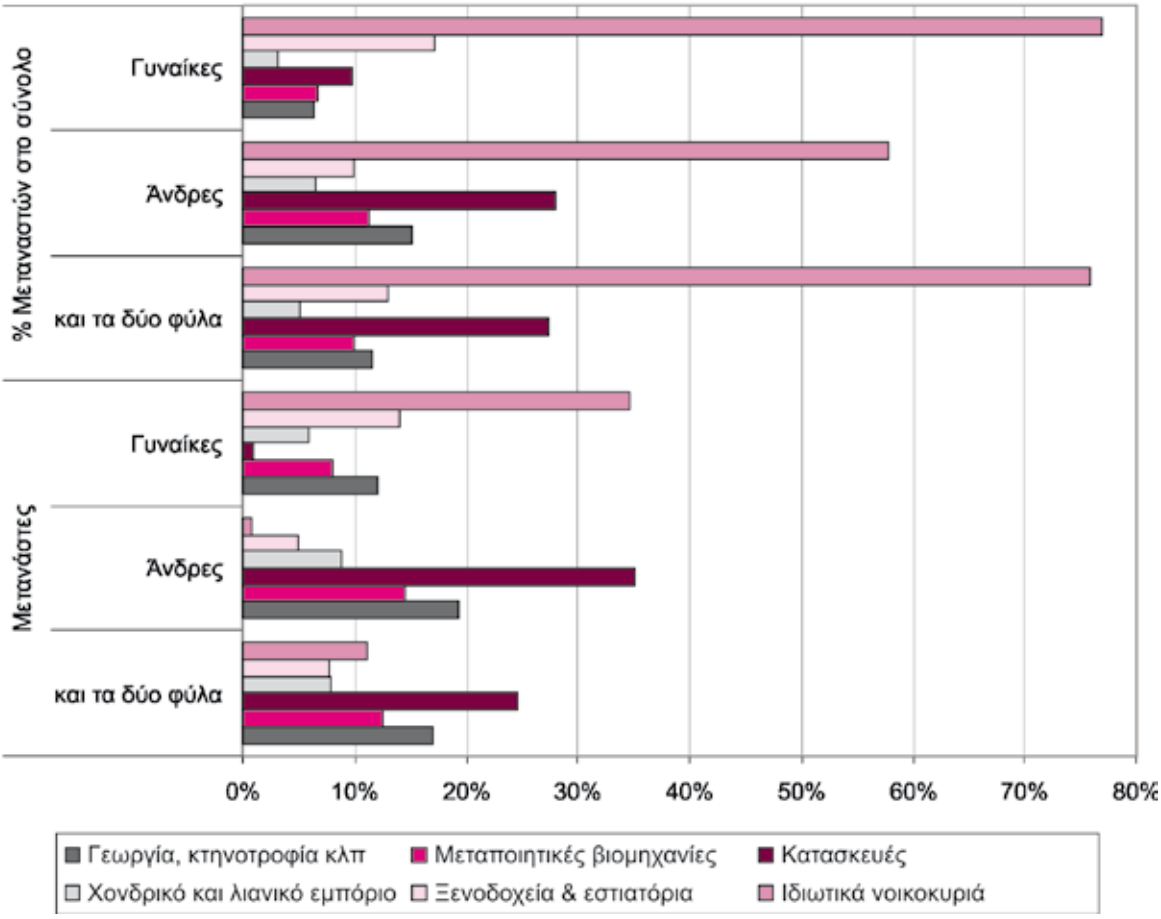

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 2001, πίνακας 17 (EUROSTAT). Απασχολούμενοι κατά φύλο και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, Σύνολο και Αλλοδαποί.

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης).

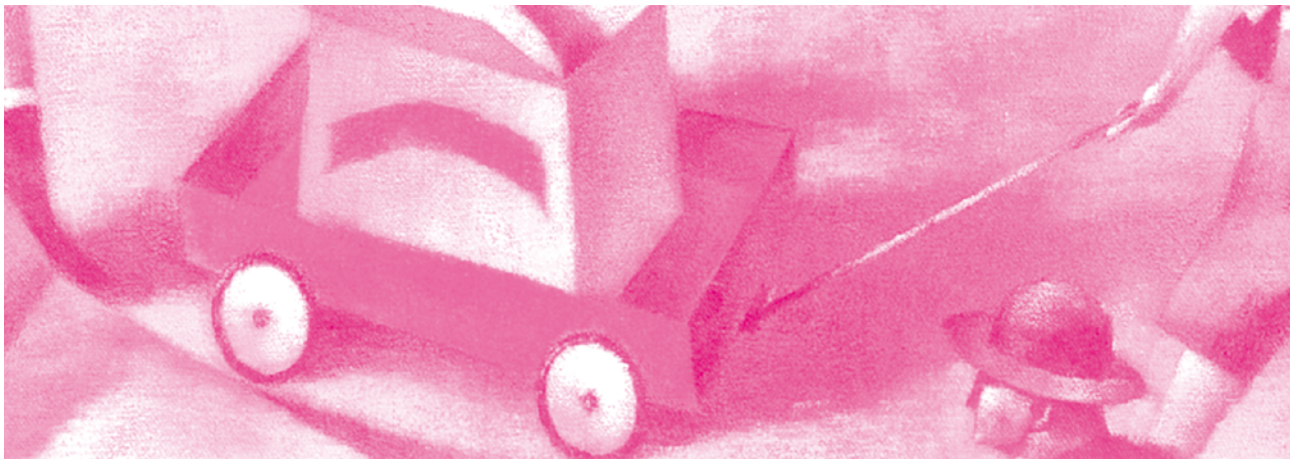

Η απασχόληση των μεταναστών συγκεντρώνεται κυρίως στον γ΄γενή και το β΄γενή τομέα της οικονομίας (39,4% και 37,3% αντίστοιχα), συμμετέχοντας με ποσοστό 16,4% και 6,4% στην συνολική απασχόληση των εν λόγω τομέων η συμμετοχή των οποίων στην απασχόληση της χώρας είναι 58,6% και 21,7% αντίστοιχα.

Ο κύριος όγκος των μεταναστών εργάζεται όπως προαναφέραμε ως μισθωτός με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στο σύνολο των μισθωτών ανά τομέα παραγωγής να είναι στα 2/3 για τον α΄γενή τομέα[12], στο 1/5 για τον β΄γενή και στο 7,5% για τον γ΄γενή τομέα.

Συμπεράσματα

Όπως διαπιστώνουμε, τα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία προαναφέρθηκαν στην εισαγωγή του άρθρου των μεταναστευτικών πληθυσμών επιβεβαιώνονται μέσα από την εξέταση των στοιχείων της απογραφής, καθώς δεν προκύπτει κάποια διαφοροποίηση. Αντίθετα ενισχύουν ή λειτουργούν επικουρικά σε θέσεις για την αναγκαιότητα μιας νέας μεταναστευτικής πολιτικής[13] καθώς:

- Δεν είναι δυνατή ούτε επιθυμητή η "μηδενική μετανάστευση",
- Η μετανάστευση είναι στοιχείο της διεθνοποίησης των οικονομιών καθώς η μετακίνηση των κεφαλαίων προς και από την Ε.Ε. ή προς οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα των κεφαλαιούχων ή των επιχειρήσεων, η μετακίνηση του συντελεστή εργασίας, που μεταφέρει μαζί του τις παραγωγικές του ικανότητες είναι όχι μόνο κατά κανόνα συνάρτηση υπαρκτών αναγκών, αλλά μπορεί να αποτελέσει βασικό παράγοντα ανάπτυξης νέων οικονομικών δραστηριοτήτων.
- Η μεταναστευτική πολιτική δεν μπορεί παρά να είναι μέρος της αναπτυξιακής πολιτικής και πολιτικής εργατικού δυναμικού, να έχει επομένως στόχους που να συμβαδίζουν με τις άλλες κρατικές πολιτικές σε αυτούς τους τομείς.

[12] Ομοίως η μισθωτή απασχόληση στον α΄γενή κλπ στο σύνολο της χώρας είναι πολύ μικρή, καθώς αναλογεί στο 3,3% του συνόλου των μισθωτών

[13] Βλέπε σε αυτό το τεύχος το κείμενο του Σάββα Γ. Ρομπόλη, «Πολιτικές μετανάστευσης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση», καθώς επίσης στο Π. Λινάρδος – Ρυλμόν, «Η αναγκαιότητα μιας νέας προσέγγισης της μετανάστευσης», Τετράδια του ΙΝΕ, Απρίλιος 2003, τεύχος 24.

Δραστηριότητες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

➤ **6 Φεβρουαρίου 2004.** Το Περιφερειακό Παράρτημα ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ Κ. Μακεδονίας συμμετείχε (Σ. Μπαρμπαρούση) σε ημερίδα που διοργάνωσαν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας και η ΔΕΤΟΠΟΚΑ Βεροίας στη Βέροια, με θέμα "Δράσεις Υποστήριξης Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων". Η εκπρόσωπος του ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ παρουσίασε εισήγηση με θέμα "Οι δραστηριότητες και τα προγράμματα του ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ Κ. Μακεδονίας για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες".

➤ **10 Φεβρουαρίου 2004.** Το ΙΝΕ – ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γιάννης Κουζής) σε ημερίδα για την "αποτελεσματικότητα των δημοσίων υπηρεσιών" με θέμα εισήγησης, "οι εργασιακές σχέσεις στη δημόσια διοίκηση.

➤ **16 Φεβρουαρίου 2004.** Το Περιφερειακό Παράρτημα ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ Κ. Μακεδονίας, στο πλαίσιο της Κ.Π. EQUAL, και συγκεκριμένα του Έργου "Ανάπτυξη Πρότυπου Συστήματος δια Βίου Κατάρτισης και εξ Αποστάσεως Πιστοποίησης Δεξιοτήτων στις ΜΜΕ", όπου το ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ συμμετέχει ως εταίρος, διοργάνωσε στη Βέροια ενημερωτική συνάντηση με θέμα "Ανάγκες Κατάρτισης και Επαγγελματικό Προφίλ των ΜΜΕ στους κλάδους του Αυτοκινήτου και της Φωτογραφίας". Στη συνάντηση παρουσιάστηκαν (Κ. Δημουλάς, Ι. Χαλάς, Σ. Μπαρμπαρούση), σε εκπροσώπους των δυο κλάδων τα αποτελέσματα έρευνας για τις ανάγκες κατάρτισης και το επαγγελματικό προφίλ των δυο κλάδων.

➤ **19 Φεβρουαρίου 2004.** Το ΙΝΕ – ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γιάννης Κουζής) σε ημερίδα που διοργάνωσε η ΕΛΜΕ Ηρακλείου για την προσωρινή απασχόληση στο δημόσιο τομέα.

➤ **19 Φεβρουαρίου 2004.** Το ΙΝΕ – ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γ. Ρωμανιάς) και διατύπωσε τις θέσεις της ΓΣΕΕ στη παρουσίαση της τρίτης Έκθεσης για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η παρουσίαση έγινε από στέλεχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην αίθουσα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Αθήνα.

➤ **27-28 Φεβρουαρίου 2004.** Το ΙΝΕ – ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γιάννης Κουζής) σε ημερίδα που διοργάνωσε στη Κύπρο το Ινστιτούτο Εργασίας της Παγκύπριας Ένωσης Εργαζομένων, με θέμα Εργασιακές σχέσεις και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

➤ **27-28 Φεβρουαρίου 2004.** Το ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Συντονιστής Φορέας της Α.Σ. "E-QUALITY" στο πλαίσιο του Έργου "Ανάπτυξη Συστήματος Ποιότητας των υπηρεσιών Συμβουλευτικής στήριξης και Απασχόλησης" και ειδικότερα του υποέργου "Πιλοτική Εφαρμογή του Συστήματος Ποιότητας σε δομές της Α.Σ. και παροχή ολοκληρωμένης στήριξης για την προώθηση της απασχόλησης με στοχευόμενες παρεμβάσεις στην ομάδα στόχο", σχεδίασε, οργάνωσε και υλοποίησε στην Αθήνα (27-28/02/04), μέσω των επιστημονικών συνεργατών του Σιδηράς Β., Ζαβιτσάνου Α., Γράβας Θ., Μπέτζιου Ν. και Γεωργιάδου Π., δύο συναντήσεις εργασίας / εργαστήρια μικτής σύνθεσης μεταξύ των καταρτισμένων συμβούλων απασχόλησης, των Επιστημονικών Υπευθύνων των εταίρων φορέων, των αρμόδιων ερευνητών για την ανάπτυξη του Συστήματος Ποιότητας και εξωτερικού αξιολογητή του έργου.

Οι στόχοι των δύο συναντήσεων / εργαστηρίων ήταν: α) η ενίσχυση και η συστηματοποίηση της συνεργασίας των συμβούλων με την ομάδα EQUAL ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, μεταξύ τους, με άλλους συμβούλους των δομών, με τους Επιστημονικούς Υπεύθυνους των εταίρων φορέων και με την Ομάδα Έρευνας, β) η παρακολούθηση της πιλοτικής εφαρμογής του Σ.Π. στις δομές ώστε να αξιολογούνται τα επιμέρους αποτελέσματα και να πραγματοποιούνται οι κατάλληλες βελτιωτικές κινήσεις/ διορθωτικές παρεμβάσεις, γ) η συνεχής ενημέρωση και υποστήριξη των συμβούλων, ώστε να διασφαλίζεται το ενιαίο πλαίσιο δράσης των άμεσα εμπλεκόμενων στο έργο, δ) η συστηματική διάχυση πρακτικών που έχουν ενδιαφέρον, "θετικών" και "αρνητικών" εμπειριών, με σκοπό την αλληλοϋποστήριξη και αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων, ε) η ανταλλαγή γνώσεων/ εμπειριών μεταξύ συμβούλων και ερευνητών σε επιλεγμένα πεδία που σχετίζονται με την εξέλιξη/ ανατροφοδότηση του Σ.Π., στ) η από κοινού διαμόρφωση κατάλληλων εργαλείων παρακολούθησης/ αξιολόγησης της πιλοτικής εφαρμογής του Σ.Π. και ζ) ο σχεδιασμός ολοκληρωμένων στοχευόμενων παρεμβάσεων στήριξης της απασχόλησης στο πλαίσιο λειτουργίας των υφιστάμενων δομών που εφαρμόζουν πιλοτικά το Σ.Π.

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ
Εμμανουήλ Μπενάκη 71Α, Τ.Κ. 106 81